EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Kolmapäeval, 28. veebr. 1973

Nr. 16 (3804) **15. aastakäik**

Invandrarutr. sekretär:
EPL-i koheldi vapustava etnilise diskrimineerimisega

Nordiska Rådet (Põhjala Nõukogu), Põhjala riikide vaheline ametlik organ annab välja erilist uurimusseeriat, millistest möödunud aasta viimane väljaanne (nr. 4) on pühendatud ajakirjandusele ja selle suhetele soome sisserändajatega Rootsi. Tegemist on referaatidega ja ettekannetega Föreningen Nordeni samaaegselt konverentsilt Saltsjöbadenis. Nagu väljaandest selgub, on arutatud ka Rootsis asuva suurima vähemusgrupi, s.o. soomlaste vajadusi oma ajakirjanduse järele, kusjuures eeskujuna mitmel puhul nimetati eestlasi ja eriti viimaste juba pikkade aastate jooksul väljakujunenud bääleckandjat Eesti Päevalehte.

Soomlastel Rootsis käib oma nädalaleht Ruotsin Suomalainen, milline möödunud aastal iganädalaseks muutus ilmses lootuses, et ajaleht hakkab saama üldist seaduses ette nähtud produktsioonitoetust.

Nüüd oli aga soomlastele oise shokiks Eesti Päevalehe saatus Presstödsnämndenis, kuna ejtav vastus näib olevat pretsedendiks mitterootsikeelsete ajalehtede osas.

Sulo Huovinen. Föreningen Norden sekretär, ütles oma ettekandes m.h.:

— Siin maal on juba ammu olemas etableeritud sisserändajate ajaleht, mille nimi on Eesti Päevaleht-Estniska Dagbladet ja milline taotles pressitoetust. See oli muide üldse esimene sisserändajate ajaleht, kes seda on teinud. Niipalju kui mina ja teised aru saame, täidab see kõiki üles seatud nõudeid ja pidanuks järelikult saama produktsiooniteotust.

Otsusega 4. veebruarist 1972 on aga Presstödsnämnden ajalehe taotluse tagasi lükanud motivatsiooniga, et seda ei saa vaadelda kui üldist informatsioonilehte ja sellele ei olevat ka teisejärgu-ajalehe raskusi, kuna tal polevat konkurentsi teiselt päevalehelt väljaandmispaigas, kuigi kõik Stockholmi ajalehed näiteks konkureerivad tegelikult Eesti Päevalehega.

Selgelt välja üteldes peab see tä-

Järg. lhk. 7.

Eestlased traalereil BOTNIAS

Rootsi ajakirjanduse teatel on esmakordselt ilmunud Botnia lahte N. Liidu traalpüügilaevastik, milline tegutseb Ahvenamaa ja Kvarkeni vahel.

Laevastik koosneb emalaevast ja umbes 20-st traalpüügilaevast eestlastest meeskondadega. Tegeletakse rahvusvahelistes vetes räimepüügiga.

Svenska Dagbladet:
Vabastusliikumised mis on unustatud

"Vabastusliikumine" on tänapäeval kujunenud moesõnaks, kirjutab SvD joonealuses Carl Bildt. Relvastatud vabastusliikumisi esineb mitmel poo lmaailmas, kus võitlevad grupid ütlevad end võitlevat kehtiva võimvalla vastu. Aktsioonid äratavad alati suurt tähelepanu. Bildt märgib, et riikides, kus kehtib kommunistlik diktatuur, on asjad teisiti. "Vaikne rezhiimivastane enamus" on olemas, kuid tegelikud vabastusliikumised puuduvad. Miks?

Bildt konstateerib, et kontrollisüsteem kommunistlikes riikides on niivõrd tugev, et relvastatud mässu alustamine näiteks Läitis või Tshehhis oleks selge hullumeelsus.

Rezhiimidel on niivõrd täiuslik võimalus isoleerida ja kahjutuks teha oma vastaseid, et endiste aegade diktaatorid ei võinud sellest undki näha.

Kuid see ei tähenda seda, et N. Liidu võimusfääris pole esinenud rezhiimivastast võitlust, koguni relvastatud vastupanu. Bildt nimetab Leedut, Poolat ja Ukrainat, kus Teise maailmasõja lõppfaasis ja kaua aega pärast seda tegutsesid partisaniüksused.

Eestit ta ei nimeta, nähtavasti sellepärast, et säälne partisanitegevus teadolevalt kunagi ei olnud niivõrd suures skaalas tsentraalselt organiseeritud. Eestis tegutsesid hajutatud grupid omal käel ja niiöelda individualistidena.

Leedus aga moodustati 1945 alguses efektiivselt organiseeritud vabastusarmee LFA. N. Liidu okupatsioonile osutati äärmiselt tugevat vastupanu, mis kestis suuremas skaalas vähemalt neli aastat. Arvestuste kohaselt võitles LFA ridades enam kui 30 000 sõdurit.

LFA võitluse põhi-idee oli muidugi tugevalt natsionalistlik, ütleb Carl Bildt, kuid ideoloogia omas ka tugevaid humanistlikke, demokraatlikke, liberaalseid ja katoliiklikke sugemeid.

Vabastusarmee lootis, et pärast Saksamaa kapitulatsiooni puhkeb sõda läänelitlaste ja N. Liidu vahel. Loodeti ka Atlandi-deklaratsiooni tekstile, mis lubas enesemääramise õigusi kõikidele rahvastele.

Pärast a. 1948 hakkas LFA tegevus vaibuma. Läänériikide invadeerimist ei esinenud ja N. Liidu võimud võtsid kasutusele äärmiselt rangeid vastuabinõusid. Põllumajandus kolhoseeriti ja teostati suuremaid deportatsioone, kusjuures Leedust saadeti välja umbes 350 000 inimest. Nii vähenes LFA võimalus end metsades toitlustada ja end taludes varjata.

Lahingud LFA ja MVD üksuste vahel jätkusid sporaadiliselt kuni aastani 1952. Oletuste kohaselt oli partisanitegevusel täielik lõpp alles 1956, mil viimsedki metsavennad suurelt osalt võlsitud dokumentidega asusid eraellu.

N. Liidu ametlik statistika märgib, et LFA langenute arv oli umbes

Järg. lhk. 7.

Oli koos Pätsiga vangis

NEW YORK (ME) — New Yorgis ilmuv vene pagulaste ajaleht "Uus Vene sõna" avaldab pikema seeriakirjutisena VI. Gussarovi mälestusraamatu "Bestiarii", kus on juttu ka Konstantin Pätsist.

Mälestustesarjas, milles autor kirjeldab vene vanglate ja vangilaagrite elu, ta märgib lühidalt, et Kaasani vangilaagri haigla psühhoteraapia osakonnas oli ravil olnud "eesti president Päts, kellega ta oli tuttavaks osakonnas oli ravil olnud "eesti president oli "tark ja vaimukas inimene ja mitte burshuaasia hulgast". Kohtumise aeg pole märgitud, kuid nagu jutustusest nähtub, võis see olla Stalini surma aasta paiku.

Türgi-eestlasi aidatakse Lääne-Saksasse

GEISLINGEN (EPL) — Ajakirjanduses on olnud palju juttu Türgis avastatud eesti külast, kus elavad eestlased juba kolmandat põlve ja ei ole unustanud oma emakeelt. Paar perekonda koos paari-kolme vallalisega on pääsenud sealt välistööliste korras tööle Saksamaale, kuhu nad soovivad jääda elama ka peale töölepingu lõppemist. Türgis on aga veel paar perekonda, kes soovivad tulla siia tööle ja seljuhul jääks maha veel ainult üks perekond majapidamisi likvideerima.

Türgist on aga Saksamaale töölesoovijaid palju ja kui nad jäävad tavalises korras oma järjekorda ootama, siis kestaks see koguni oma neli-viis aastat.

Et Türgi-eestlasi abistada, püüab Eesti Keskkomitee Saksamaal abistada neid töögarantiide muresemisega vabrikutelt ja asutustelt, mis võimaldaks neil Lääne-Saksamaale pääseda väljaspoolt järjekorda.

Kuna tegemist on veel ainult kahe perekonna äratoomisega, siis loodab Keskkomitee Saksamaa-eestlaste kaasabil ülesandega toime tulla.

Ajaleht Eesti Rada pöörduski kaasmaalaste poole, et need, kes garantiivõimalustest teavad, sellest teataksid. Garantiid võivad anda ka Saksamaal tegutsevad eestlaste ettevõtted.

Författarfondi stipendiumid Under-Adsonile

Rootsi Kirjanikefondi (SverigesFörfattarfond) valitsus otsustas määrata 5000-kroonised tööstipendiumid silmapaistvale eesti luuletajapaarile Marie Underile ja Artus Adsonil mis on sisuliselt eelastmeks mõlemile kirjanikupensioni määramisele, kuna otsus samal ajal näeb ette pensioniküsimuse lahendamisvõimaluse uurimise.

Rootsipoolne majanduslik toetus siin maal tegutsevaile eesti kirjanikele, kes praegu teatavasti on rootsi kodanikud, tuleb suure hilinemisega, nüüd kus nimekaimad eesti loovad inimesed on jõudnud kõrgesse pensioniikka. Marie Under saab lähemal ajal 90, Artur Adson sai 84-aastaseks.

Marie Underit tuletas meelde mõne päeva eest ka Rootsi Akadeemia ni 4000-kroonise summaga. Kirjanikepension, mida Kirjanikefond määrab riiklikest selleks määratud summadest, on eestlastest senini määratud ainult August Mälgule ja ka see otsus tehti hiljuti.

Eesti Kirjanikud on pidanud seni läbi ajama ainult vägagi napi rahvapensioniga juhtudel, kui neil ei ole võimalik saada tavalist tööpensio-

Rootsipoolne tähelepanu kirjanikepaarile Marie Underile ja Artur Adsonile avaldus Sveriges Författarfondi otsuses neile määrata kummalegi tööstipendiumid ja sammude astumises nende kirjanikupensioni küsimuses. Pildil kirjanikepaar oma kodus Mälarhöjdenis. EPL-foto Lepper.

EPL 28. veebruaril 1973

SÜÜTUD SPIOONID?

Siin maal on viimasel ajal märgata olnud tungivat tarvet teatud ajalooliste sündmuste ümbervalgustamiseks. Neid tuletatakse meelde, et uusi seisukohti võtta ja sootuks uut pilti anda. Algatajad on vasakpoolsed kirjanikud. Per Olov Enquist katsus muuta ajalugu romaaniga "Leegionärid" ja sellele järgnenud filmatiseeringuga.

Bosse Gustavsson võttis käsile vene spiooni Enbomi-afääri, mis nüüd omakorda televisiooni teist programmi inspireeris "dokumentaalteatrile" sama protsessi ümber. Ümberhindamisekatsed Rootsi kõigi aegade suurimas spionaažhiloos kolonel Wennerströmi ümber on samuti suurelt osalt käinud n.n. kultuurdebati kaudu, millele ta ise püüdis tuge anda oma mälestuste avaldamisega raamatuna ja ajakirjaseeriana.

Neist kõige aktuaalsem on Enbomi-lugu selle hiigelpublitsiteedi tõttu, mida tollele viiekümnendate aastate protsessile on annud TV programm nr. 2, milline, nagu väideti, vabaks lastud salajaste dokumentide taustal on protsessi taaslavastanud teatri vormis. See vorm peab vaatajale jätma nagu autentsuse tunde, sest kõik tegelased esinevad protsessi tegelaste õigete nimedega.

Sellegipoolest jääb mulje, et juba rollide täitjate valimisega on kaebealustele omistatud teatud sümpaatsus, mida rõhutavad jutustaja vahetpidamatud kinnitused ikka ja jälle, et "kõik se sündis külma sõja ajal, venelaste kartuse psühhoosis", jättes sellega mulje, et tookordne rootsi kohus oli selle psühhoosi mõju all määrates ülekohtuselt raskeid karistusi peategelastele Enbomile ja Gjersvoldile.

Mulje, mis otsekohe töi kaasa avalikkuse reaktsiooni erilise komitee moodustamisega, mis hakkab võitlema kohtuprotsessi revideerimiseks ja tehtud otsuse tühistamiseks vähemalt Gjersvoldi osas, kes a. 1952 Enbomi kaastöölisena mõisteti eluks ajaks sunnitööle, kuid vabastati kümne aasta järele ja kes nüüd ka ise hoolega annab intervjuusid oma "süütusest".

Reaktsioonid aga on mitmesuguused ja kuigi TV-vaatajaile jääb mulje, et asja üleskergitamine on mõeldud esijoones kommunistide minevikupattude ülesilumiseks, siis näit. tungis tuntud kommunistlik rahvusvaheline draamakirjanik Peter Weiss omakorda "dokumentaallavastuse" tegijatele kallale, leides, et need kahjustavad just kommuniste ja uuendavad kartust nende ees.

Väljaspoolt vaadates paistab, et Weiss ka ise elab minevikus ega ole mõistnud, kui palju siinsed vaatevinklid on pidevas massmeediumide kommunismisõbralikkuses muutunud. Ta peaks rahulik olema: tavalisele apoliitilisele vaatlejale tekib kahjutunne nende vastu, kes "idealismist ja naiivsusest" oma isamaad reetsid ja tegutsesid ajal, mil Stalin halastamatult anastas Rootsi naaberrahvaid ja surma saatis miljoneid süütuid inimesi.

Sellel apoliitilisel vaatlejal, kes omakorda on naiivne, et ole mingit selget pilti ka kommunismi minevikust, mis tekitaski niinimetatud "vene hüsteerika" ja "külma sõja". Viimast peetakse mingiks läänelikseks kuritahtlikuks leiutiseks "sotsialismimaade" vastu.

Malmö-ajalehe Kvällsposteni kriitik Bertil Behring julges Enbomi-seeriat televisioonis nimetada "prostitueerivaks TV-zhurnalistikaks", kuna vaatajale teadlikult jätekase mulje, nagu oleks tegemist töelise protsessi muljete edasiandmisega. Enbomi-materjalist on üks osa ja tõenäoliselt kõige olulisem, ka edaspidi saladuse katte all ja just see osa, mis põhjustas rasked karistused.

Behring leidis, et TV-versioon kujutab Enbomi, rootsi ohtlikuselt otse Wennerströmi järel seisnud spiooni, mingi vähemkardetava romantilise figuurina, mille taustal eluaegne karistus tõepoolest paistab kuriooselt raskena ja ülekohtusena. Ometi oli tegemist kardetava spioonilliga juhiga, kelle eluluvus venelastele absoluutselt kindlaks tehti.

Jah, tõepoolest, siit jääb kuidagiviisi mulje, et spioonid et olegi riigile ohtlikud, vaid rohkem oma mainet ja tulevikku rikkuvad inimesed, seda idealismist ja kartusest "kapitalistliku Ameerika ees". Kartus, mida tänapäevalgi nii ohtralt sisendatakse.

Siin ei saa mööda minna ka OBS programmis esinenud TV-versiooni ajaloolise eksperdi Hans Villiuse (kelle kallaklikke ajaloolisi käsitlusi TV-s ja raadios on varem kritiseeritud) rõhutamisest, et nii tema kui teised on materjali käsitlemisel kalnelt arvestanud sellega, et "külma sõja hüsteeriliselt üleskruvitud sovjetivastases meeleolus oli raske vältida kohtuprotsessi politiseerimist", kuigi ta siiski kaebealust vaatleb kui faktilist spiooni.

Ajalooline ekspert püüab sellega heita varju kohtuvõimu asjalikkusele ja erapooletusele 1952, kui Stalin veel elas. Mäletavasti valitses tol ajal ka äge hoiak teise diktaatori, Hitleri, natsistliku liikumise vastu, millist "psühhoosi" tänapäevani keegi pole katsunud pehmendada ja õigusega.

Kirjanik Bosse Gustafsson püüdis tähendatud OBS-programmis koguni jätta muljet, nagu oleks rootsi politseivõimud tarvitanud mingeid totaalse riigi politseimeetodeid, et sundida "süütut" Gjervoldi kohtu ees ennast süüdi tunnistama.

Tendentsid diskussioonis kui ka n.n. dokumentaalses esituses on ilmselt tendentslikud, nüüd juba uuest kaasaja indoktrineeritud psühhoosist tingitud, milles kommunism on nagu Enbomgi ümber hinnatud ja valestimõistmise ohvriks tunnustatud. Seda arengut iseloomustas võibolla kõige otsekohesemalt uusstalinistliku rootsi kommunistliku erkonna SKP (end. KFMLR) arstist nooruk esimees Bylin, kes mõne päeva eest ühes raadiointervjuus tunnistas:

"Meie ei oleks osanud kunagi nii kiiret ja suurt edu ette kujutada kommunismile, nii suurt, et nüüd kogu rootsi rahvas on Põhja-Vietnami korjanduse taga".

KLA

Lühiteated Ameerikast

Lübeckis, Saksamaal, suri 30. novembril 1972 Rolf Johan Moss, sünd. 10. jaan. 1903 Lätis.

Geislingenis, Saksamaal, suri 21. jaanuaril Agathe Peterson ,sünd. 15. detsembril 1905.

Münchenis suri 3. veebruaril Hildegard Blumberg, sünd. 5. märtsil 1902 Tartus.

Oldenburgis, Saksamaal, suri 23. dets. 1972 Oskar Kivimaa, sünd. 19. okt. 1895.

Äksis, Eestis maeti Ardo Poom 75 a. vanuses. Ta oli heitnud end mandril rongi ette.

VÄLISKOMMENTAAR

KUHU KREML SIHIB

Saksa demokraatliku keskuse ajakiri Deutschland—Magazin jatkab oma veebruarinumbris liidukantsler Brandti idapoliitika teravat arvustamist. Rea artiklite hulgas on üks pühendatud Tshehhoslovakkia endise kindralstaabi ülema paljastustele selle kohta, mida Nõukogude Liidu peamees Brezhnev tegelikult kavatseb.

Kindral Sejna, kes pikemat aega oli Kremli lähim usaldusosaline, põgenes 1968 pärast Tshehhoslovakkia okupeerimist Varssavipakti vägede poolt läände ja on sest saadik Prantsusmaal avaldanud paljusid üksikasju Nõukogude poliitika tõeliste eesmärkide kohta Euroopas.

Vastavad andmed on Sejnale teatavaks saanud idarliikide vaejuhtide ja poliitikute korduvatel nõupidamisel esmait Hrushtshoviga ja hiljem tema võimujärgiase Brezhnev.ga.

Oma kogemuste põhjal nendib kindral Sejna, et nõukogude strateegia on muutumatu ja varieerida võib ainult taktika, kui teatud olukord seda nõuab. Kremli seisukohast on Euroopa maad jaotatud kolme kategooriasse. Esimesse kuuluvad maad, kus näib olevat võimalik teatud poliitiliste tegelaste abiga sõmmsammult nõukogudemeelseid jõudusid või rühmi üles ehitada ja niiviisi võimuhaaramiseni jõuda.

Teise kategooria moodustavad maad, kus näib olevat küllalt eeldusi nõukogudemeelsete jõudude võiduks revolutsioonilisel teel. Lõpuks, kolmandasse kategooriasse on arvatud maad, kus võib loota, et desinformatsiooni, sabotaažhi ja sõjalispoliitilise surve abil läheb korda tekitada kriisiolukordi, mis peaksid nõukogudemeelsetele elementidele võimaldama võimuhaaramist.

Tüüpiline on, mida Brezhnev ütles, kui ta 1968 jaanuaris pidulikul lõunasöögil Praha lossis sõna võttis. "Mõned seltsimehed ei mõista mitte meie euroopa—poliitikat", seletas Brezhnev. "Nad mõtlevad, et uks kommunismi võidule on suletud. Nad peavad aga aru saama, et hoopis vastupidi: meie euroopa-poliitika avab ukse pärani lahti kommunismi kõige kiiremale võidule maailma selles osas.

Kuna USA nukleaarne jõud on hiigelsuur, tähendaks igasugune sõjaline kokkupõrge liiga suurt riisikot. Aga kui USA peaks ennast Euroopast tagasi tõmbama, siis oleks see riisiko kõrvaldatud. Ja teatud olukordades võiksid nõukogude sõjaväelised operatsioonid siis kaalumisele tulla lääne maade suhtes.

Tänapäeva tingimustes, kus inimesed soovivad rahu, oleks ühendriikidel väga raske nõukogude sõjaväelistele interventsioonidele vastata tuumrelvade rakendamisega".

Deutschland—Magazin tähendab toodud paljastuste puhul, et kuigi Brezhnevi kavad taotlevad kommunismi võimalikult kiiret võitu Euroopas, vaikivad nii Saksa liiduvabariigi valitsus kui massmeediumid Nõukogude ähvarduse täiesti surnuks. Iseloomustav vaikimine on nähtavasti tingitud asjaolust, et Brandti idapoliitika tuleb tegelikult lahkesti vastu Nõukogude imperialistlikule strateegiale, nagu kindral Sejna oma kogemustel on kirja pannud.

Deutschland—Magazin piirdub ettehoitega oma maa valitsusele, kuigi ka paljud teised läänеriigid on olnud enam kui tagasihoidlikud küsimuse kaalumisel, kuhu Kreml tegelikult sihib. Millegi pärast tahetakse meelsamini uskuda, et "verivaenlaseks" Nõukogude Liidule on Puna-Hiina ja järelikult pole Euroopal vaja midagi erilist karta.

Brezhnevi kõne 1968 jaanuaris Praha lossis on tegelikult seda rohkem tähelepanuväärne, et see oli just aeg, mil Moskva—Pekingi vaheline väidetav tüli oli täies hoos. Vene—Hiina piiril pidi olema isegi relvastatud kokkupõrkeid ja nõukogude diplomaadid väkisministri Gromõkoga eesotsas käisid ringi lääneriikide pealinnades kaebamas Puna—Hiina peale.

Ometi kurjustas vene kommunistide pealik ligikaudu samal ajal "seltsimeeste" üle, kes tema arvates olid hakanud kartma, et Kremli euroopa—poliitika on sulgenud ukse kommunismi edasitungile Lääne—Euroopasse. Brezhnevi kõne oli muidugi salajane ja määratud tema usaldusosaliste kitsamale ringkonnale.

Vägivald Tshehhoslovakkia kallal sünnitas aga asjatundliku ärahüppaja, kes võis kinnitada, et Kreml sihib ikkagi läände.

A; K;

TV-stiilis Taliharja pidu Södertäljes

Metsakodu Taliharja pidu on traditsioon kohaselt peetud juba üheksa aastat. Neid on korraldatud koostöös teiste noorteorganisatsioonidega peaaegu kõikides suuremates eestlaste keskustes.

Sel aastal oli järjekorras Södertälje, kus 24. veebruaril peeti tore ja sisukas Taliharjapidu koostöös kohaliku laskespordiklubiga.

Pidu meelitas tavakohaselt kokku rohkesti publikut üle terve Rootsi. Kuna pidupäev ühtes ev aastapäevaga, aiustati pidulikuma kavaosaga. Laskespordi klubi esimees Ago Talvar ütles tervitussõnad ja seejärgi kõneles adv. Jüri Peska Vabaduspäeva ainetel.

Laskespordiklubi jagas välja auhindu parimatele klubi laskuritele. Sõjaväe vintpüssi ja väikesekaliibrilise vintpüssi alal sai esikoha Jaan Tüksammel, saades auhinnaks Ojas Foto poolt annetatud helilindistaja.

Noortegruppidest saavutas tütarlaste grupis esikoha Kalli Klement ja poiste grupis ülo Kenas. Auhinnaks kunstnik Avasalu maal ja teisi esemeid. Ants Paas andis mälestusmedalid kõikidele, kes E. Päevade laskevõistlustest osa võtsid.

Järgnes kirev kava. Metsakodu esimees Ahas Loorand jutustas Metsakodust ja tulevasest Maailmalaagrist 1975. Siis algas TV-saade ja niiöelda otsesaates Metsakodust. . . .

Kirev kava oli nimelt koostatud TV-saatena Metsakodu omast saatjast. Publik jälgis tegevust TV-ekraanilt kui ka otseülekandes stuudiost. Kohal olid kõik rekvisiidid: TV-kaamerad, tehnikud, teadustajad, produtsendid jt.

Sai tohutult nalja tänu Ao Vaksile, Arnold Pundile, Madis Geringule, Siiri Kuldkepile, Hilde Pundile, Evald Antsmaale ja Lembit Vaksile, kes olid toredaid nalju ette valmistanud.

Publikul polnud tõesti palju võimalust naerulaginate vahel hinge tõmmata.

Otseülekandes Södertälje peolt, mis oli korraldatud Hylands Hörnana, pandi ka publik tegevusse.

Seal esines ka rahvatantsurühm Kassari Stockholmist — nagu tavaliselt väga hoogsalt ja kaasakiskuvalt.

Kirevale kavale järgnes tants ja avati ka einelaud. Peotuju oli laialt ja tants kestis hommikutundideni.

TARMO SEPP

Peapiiskop Eskilstunas: Usuline ärkamine oli aluseks ka rahvuslusele

Eskilstunas tähistati pühapäeval Eesti Vabariigi 55-ndat aastapäeva aktusega Forsi koguduse maja kaunis aulas. Poodium oli dekoreeritud sini-must-valge lipukangaga, millele oli kinnitatud riigivapp kullas ja aastaarvud 1918—1973. Peale selle veel elavad küünlad ja liiled.

Aktuselsi oli tänavu erakordselt rohkesti, peaaegu saalitäis. Lipuvalves nagu tavaliselt gaidid-skaudid.

Aktus algas palvusega, mille pidas Stockholmist kohale sõitnud peapiiskop Konrad Veem. Peapiiskop meenutas tähtsust, mida möödunud sajandil omas usuline liikumine Eestis. See tegelikult moodustas ka tugeva aluse, mille najal võis edasi areneda rahvuslus üldiselt.

Ja mille lõpptulemuseks omakorda oli eesti rahva vabadusvõitlus kus rahva tugev kokkuhoid nii usuliselt kui rahvuslieselt tagas selle edukuse — Eesti Vabariigi loomise.

Peapiiskopi hiljem peetud aktusekõne teemaks oli Eesti paguslaskiriku olukord Rootsis. Huvitava kõne teksti toome EPL-i veergudel ära edaspidid.

Aktuse muus osas võib esile tuua Viru lipkonna skauti Päavo Piekkalat, kes deklameeris Elmar Pettai "Lippude kõne".

Loomulikult ka noori Alur Suurnat ja Björn Hultsteni, kes orelil ja klarnetil esitasid oma uusloomingut. See oli rahvaviisi teemal ja oma eleegilise tooniga sobis ülimalt hästi aktuse õhkkonda.

Tavakohaselt järgnes pärast aktust koosviibimine kohvilaudades. Kohtusid tuttavad huvitavas keskustelus ja ühislaulus ja veedeti hubane pärastlõuna.

ESTONIA AB EESTI MAJA STOCKHOLM
Külastage
EESTI MAJA
WALLING. 34-I

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja (ansv. utg.) Arvi Moor
Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46
Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120, 631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0, Eesti Päevaleht Förlags AB, Stockholm
Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 158:-
Termin (4 kuud) ..... kr. 57:-
Kuu ..... kr. 16:-
Väljaandja EESTI PAEVALEHT FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1973

Eesti minoriteetide kaitse sobib eeskujuks maailmale

Vähemusrahvuste kaitse sümpoosionilt Lundis. Referendid, vasakult: fil. mag. Anu Leetna-Sundberg, dr. phil. Hellmuth Weiss, dr. phil. Oskar Angelus, Osakonna abiesimees fil. dr. Valev Uibopuu ja dotsent Elmar Nyman. Tagareas prof. Villem Koern, pr. Hilja Taska ja fil. kand. Hans Angelus. (Foto Jaan Reinbach).

Lund (EPL) — Vähemusrahvuste õiguste kaitse ja nende kultuurpärandi alleshoiu lahendas paremini kogu maailmas Eesti Teadusliku Seltsi (ETS) Lõuna—Rootsi Osakonna poolt korraldatud sümpoosionil Lundis, Grand hotelli väikeses saalis, kus ettekannetega esinesid dr. phil. Oskar Angelus, dr. phil. Hellmuth Weiss, Saksamaalt, dotsent Elmar Nyman, Stokholmist ja kus ette kanti toimetaja Ivan Agrusovi krjalik referaat, kuna ta ei olnud ise kohal. Dr. H. Weiss käsitas küsimust saksa vähemusrahvuse vaatekohast. Ettekannetele järgnesid elavad läbirääkimised ja koosviibimine kohvilauas. Kvoorum i lehe järele oli kohal 62 osavõtjat.

Sümpoosioni avas ETS Lõuna—Rootsi Osakonna esimees dr. jur. Artur Taska, tervitades koosolijaid ja avaldades röömu sellest rohkearvulise osavõtu üle. Ta märkis, et vähemusrahvuste õigusliku kaitse korraldus taotleb väikeste erinevate rahvakillukeste püsimist ja säilumist nii keeleliselt kui kultuuriliselt riigi enamusrahvuse kõrval.

See peab andma igale erinevale rahvakillule võimaluse arendada ja korraldada oma elu enamusrahvuse kõrval oma keele, oma kultuuri ja oma traditsioonide kohaselt. Ta kaitseb väikeste rahvakildude sulamist ja sulatamist riigi enamusrahva hulka. Eesti Vabariigis kandis vastav seadus kultuurautonoomia nimetust.

Et Eesti Vabariigi vähemusrahvuste õigusliku kaitse korraldus leidis üldist tähelepanu ja hindamist kogu Euroopas, ja et meie oleme nüüd ise paguluse tõttu kujunenud vähemusrahvuseks oli põhjuseks võtta see arutamisele ETS-i töökavasse.

Me loodame, et teadmised meie oma vähemusrahvuste õigusliku kaitse korraldusest annavad meile tugevama moraalse aluse ja ja julguse võidelda meie oma rahvusliku eksistentsi eest enamusrahvuste kõrval.

Vähemusrahvuste õigusliku kaitse korraldus tõusis rahvusvahelise elu päevakorda esimese maailmasõjaga ja rahvaste enesemääramise idee väljakuulutamisega. Seda puudutavad ka sõjale järgnenud 15-e Euroopa riigi rahulepingud aga nad ei annud probleemile vajalikku lahendust. Küsimusega tegelesid Rahvasteliit, mitmed kongressid, konverentsid, teaduslikud organisatsioonid, instituudid jne.

Eesti vähemusrahvuste õigusliku kaitse korraldus leidis põhiseadusele toetuvalt lahenduse 1925. a. Riigikogu poolt vastuvõetud Kultuurautonoomia seadusega. Selle seaduse alusel loodud ja korraldatud vähemusrahvuste õigusliku kaitse kohta kirjutas 1933. a. Hamburgi ülikooli professor ja hiljem rektor Rudolf Laun, et vähemusrahvuste õigusliku kaitse Küsimuse on Eesti Vabariik, võrreldes teiste riikidega, lahendanud kõige paremini gile Euroopa riikidele oma seadusandluses rakendada Eesti Vabariigi kultuurautonoomia põhimõtteid, et lahendada rahvusprobleeme kogu Euroopa ulatuses.

Tänasel sümpoosionil on meil võimalus kuulda, mida ütlevad meie vähemusrahvuste õigusliku kaitse korralduse kohta vähemusrahvustena Eestis elanud rootslaste, sakslaste ja venelaste esindajad. Juudi vähemusrahvuse kohta oli lubadus ettekande pidamiseks prof. Emanuel Nodeilt ühendriikidest aga ettekanne ei ole veel jõudnud kohale. Ettekannete sisu on määratud võimalikult laiale üldsusele, milletõttu toimuvad saksa ja rootsi keeltes. Läbirääkimistel kasutame kolme keelt, kaasaarvates eesti keelt.

Esimesena tuli ettekandmisele dr. Oskar Angeluse referaat vähemusrahvuste probleemidest Eestis. Enne ettekannet tutvustas Osakonna esimees teda kui E. V. siseministeeriumi üldosakonna abidirektorit, kellele allusid muuhulgas suurem osa meie vähemusrahvuste elu-oluga seotud probleeme. Tema ettekannet kuulates saame andmeid kultuurautonoomia seaduse rakendamise kohta vaadatuna Eesti vastava valitsusasutuse seisukohalt. Ettekande esitas fil.mag. Anu Leetna—Sundberg.

Järgmisena astus kõnetooli dr. Hellmuth Weiss. Teda tutvustati, kui saksa vähemusrahvuse kultuuromavalitsuse viimast presidenti Eesti Vabariigis. Dr. Weiss on aga ka see teadlane, kes leiutas eesti kõige vanema trükitud raamatu — Wanradt—Koelli katekismuse 1535. aastast. Dr. Weiss on E.V. Kotkaristi kavaler. Dr. Weiss köneles Saksa Kultuuromavalitsuset ja vähemusrahvuste õigusliku kaitsest Eestis tänapäeva vaatevinklist vaadates.

Kolmas referent dotsent Elmar Nyman käsitas ainet ja eesti vähemusrahvuste poliitikat iseseisvuse ajal eesti rootslaste erivaatepiirilt. Võrreledes eelmärgitud referentidega kuulub dotsent Nyman nooremasse põlvkonda kuid kes on pikka aega tegelenud rootsi vähemusrahvuse probleemide uurimisega. Ta töötab Stokholmi ülikoolis riigiteaduse õppejõuna. Ta on lõpetanud E.V. Sõjakooli ja on eesti reservohvitser.

Neljas referent, toimetaja Ivan Agrusow, kes ei saanud Saksamaalt kohale sõita aga kelle ettekande kandis ette fil.mag. Anu Leetna—Sundberg—Leetna, kuulub eelmistest veel nooremasse generatsiooni.

Vastavalt sellele annab ta oma lühikeses ettekandes ainult ülevaate oma muljetest vene vähemusrahvuse liikmena Eesti Vabariigis. Toimetaja Agrusov töötab Frankfurdis ajakirja "Possewi" toimetuses.

Ettekannetele järgnesid elavad läbirääkimised, kus eriti käsitati dotsent E. Nymani ettekandes ettetoodud kriitilisi lõikeid vähemusrahvuste õigustekaitse rakendamisel eesti rootslaste osas. Siin võtsid korduvalt sõna dr. Angelus, dots. Nyman, dr Weiss ja auditooriumist Andres Küng, pr. Helga Kerstell, dr V. Uibopuu, prof. J. Mägiste ja O. Viirsoo.

Osakonna abiesimees dr. V. Uibopuu kandis lõppkokkuvõttena ette 9-punktilise resolutsiooni, mis ühel häälel võeti vastu. Seejärele esimees dr. Taska avaldas tänu referentidele ja osavõtjatele, kes kuue tunni jooksul suure huviga istusid koos ja lõpetas sisuka sümpoosioni. Lõpuks istuti teises saalis sõbralikus vestluses ühises kohvilauas.

Vähemusrahvuste õigusliku kaitse korralduse arutamise sümpoosiormil võeti vastu peale ettekannete ja läbirääkimiste ärakuulamist 9-punktiline resolutsioon, mis kõlab järgmiselt:

1. Eesti vähemusrahvuste kaitse seadusandlikku korraldust ei tule vaadelda kui mingit lõpule viidud idülli, vaid kui siiani teadaolevat edukaimat katset leevendada eri rahvuste kooselamisel tekkivaid raskusi.

2. Eesti vähemsurahvused jagunesid kahte põhiliselt erinevasse gruppi: 1) hajutatult elavad ja b) kas täielikult või osaliselt territoriaalses kompaktsuses elavad. Esimesteks olid juudid ja sakslased, teisteks venelased ja rootslased.

3. Kummagi grupi vajadused vähemuslikuks kaitseks olid erineva iseloomuga. Hajutatult elavaile on parimaks mooduseks kultuurautonoomia, mis teatud mõõdul asendab territoriaalselt koos elavate gruppide juures normaalselt eksisteerivaid omakultuuri loomise ja säilitamise eelduesi. Territoriaalselt koos elavaviile gruppidele võidakse anda kaitset ka omavalitsuslikul pinnal, kui enamusrahva mentaliteet ja riigikord on küllaldaselt liberaalsed. Saksa ja juudi vähemused Eestis kasutasid kultuuromavalitsuse loomisest tulenevat kaitset, vene ja rootsi vähemused rahuldusid traditsioonidest, riigi põhiseadusest ja omavalitsuslikult pinnaselt tuleneva kaitsega.

4. Hajutatult elavate vähemuste kaitse tarve on suurem, kuna nende sulanemise oht on suurem. Territoriaalselt koos elunevate gruppide kadumise oht väiksem, kuid nende ense rahvusliku julgeoleku tunne on sagedasti sõltuv grupi relatiivsest suurusest. Vene rahvusgrupp Eestis oli relatiivselt küllalt suur, et olla vaba ohustatuse tundest. Rootsi vähemusgrupp selle vastu aga relatiivselt niivõrd väike, et see tingis teatud sisemise kaitseasendi koos vastavate rahvuspsühholoogiliste reaktsioonidega. Mõningad raskused vahekordades enamusrahvusega olid tõenäoliselt tingitud sellest, et enamusrahvus seda olukorda küllaldaselt ei tajunud.

5. Hajutatult elavate gruppide kahanemine assimilatsiooni kaudu ei ole grupi liikmeile silmaga nähtav ent hajutatus ise tingib tugevama rahvuspoliitilise kokkuhoiu tunde kui territoriaalne kooselu. Sellega on seletatav niihästi juudi kui saksa rahvusgruppide sisemine kokkuhoid Eestis ja nende ideeline ohvrimeelsus, mis väljendus kultuurautonoomia teostamises ka suurte omapoolsete panustega.

6. Juudi rahvusgrupi olemusse kuulus asjaolu, et juutidel tollal puudus oma iseseisev riik, kes neid oleks toetanud, ja et selle saavutaminegi oli enamikule mõeldamatu unistus. Sellise asjaolu tingib vahvalt tugevama ohustatuse tunde ja suurema kaitse vajaduse. See moment on paljudele eestlastele paguluses praegu nähtav uues valguses ja on intensiivse kaasaelamise objektiks.

7. Saksa vähemusgrupi ja enamusrahva vahekordades on märginud tugevat osa ajaloolised asjaolud. Kuna varasemad sotsiaalsed vastolud kulgesid vööra ja maa pärisrahva liinil, tähendas see suurenenud lõhesid. Kogu Euroopat haaranud feodaalsüsteemi varisemine märkis omakorda suuri vapustusi ja murranguid. Vastolud kahanesid aga pidevalt 22 iseseisvusaasta jooksul ja seda kahtlematult kultuurautonoomia soodustusel. Praegu on ühistunne endise saksa vähemusgrupi ja eestlaste vahel umbes sama või veelgi tihedam kui soome-rootsi ja soome rahva vahel.

8. Eri rahvuste kooselu praksises on suurim tähendus koolikorraldusel vähemusrahvuste emakeele kaitseks. Niihästi eestlased kui ka kõik vähemusrahvused endisest Eestist peavad kauase kooselu traditsioonide põhjal vähemalt emakeelset algharidust kõigile eri rahvustele iseenesestmõistetavaks ja loomulikuks. Suurel mõõdul on see harjumuste ja mentaliteedikütsimus, mida seadusandlus omalt poolt on kindlustanud ja täiendanud.

9. Eesti vähemusrahvuste õiguskaitse oli midagi, mis osutus kasulikuks kõigile osapooltele. Selle üksikud puudused tulenesid rakendamise liiga lühikesest ajast ja oleksid kõrvaldatud kui hilisem ajalookulg oleks seda võimaldanud.

O. M.

Eestis sai 271 inimest surma autoõnnetustes

Pidevalt suurenevate liiklusõnnetustega ja nendega kaasnevate surmaohvritega Eesti teedel on kodumaal erakordselt rangelt asutud hoolimatuid ja joobnuid autojuhte korrale kutsuma. Kuna juhiluhade äravõtmine, rahatrahvid ja muud karistusviisid ei näi tagajärgi andvat, siis on hakatud liikluseeskirjade rikkujaid korrale kutsuma inimlikkude teemärkidega.

Neid võib näiteks näha Paide linna piiril, kus suurtele siltidele on maalitud järgmised sõnad: "Isa, sõida ettevaatlikult, ootan sind koju".

Möödunud aastal toimunud liiklusõnnetustele pühendas jaanuarikuu viimase päeva Rahva Hääl tervelt kuus veergu. Selgub, et 1872 sai autoõnnetuste tagajärjel surma 271 inimest, raskeid vigastusi said 2287.

Riikliku autoinspektsiooni ülem Umvolt, kes esitab detailse rapordi õnnetuste ja nende põhjuste kohta, märgib: "Möödunud aastal tuli hoolimatuid liiklejaid hoiatada rohkem kui 112 000 korral, kusjuures 26 000 autojuhti said karistada. Juhiload võeti 7 201 autojuhil, kelledest 5 251 kaotasid selle viieks aastaks sellepärast, et nad olid rooli taga viinauimase peaga".

Joobunud juhtide süü tõttu said surma 69 inimest. Kuivõrd suurt osa etendavad autoõnnetuste juures joobnud olekus juhid, selgub sellest, et kolme viimase aastal kestel on rooli tagant kõrvaldatud üle 20 000 purjus juhi.

Ülevaate andja esitab rohkesti ministeeriumide ettevõtteid ja käitisi, kus möödunud aastal juhilubade äravõtmine silmapaistvalt suurenes ja lisab:

"Kolhoosid ja sovhoosid pidid loobuma 1661 põllumajandusele nii vajalikust liiklusvahendi juhist, kellest 1391 ehk 84 protsenti andis oma juhiloa hoiule liiklusvahendi juhtimise eest joobnud olekus. Kokku kaotas meie rahvamajandus möödunud aastal neli ja pool tuhat juhti, nendest üle 72 protsendi just liiklusvahendi juhtimise eest joobnud olekus".

Kuigi joobnud autojuhid tekitasid möödunud aastal Eestis raskeid õnnetusi ja nõudsid surmaohvreid, oli veel ohtlikumaks õnnetuste põhjustajaks lubamatult kiire sõit. Kiirusele toodi ohvriks 79 inimelu, kuna raskeid vigastusi said 512 inimest.

Eelpoolsed arvud kehtivad riiklike autode poolt tekitatud õnnetuste kohta. Eraautode osas tekitasid nende juhid õnnetusi tunduvalt vähem, kuid surmaohvrite arv oli suhteliselt suuremgi, ulatudes täpselt sajale.

Analüüsides põhjusi, miks autoõnnetuste arv möödunud aastal suurenes koos ohvrite hulgaga, ei selgu aga kui palju autosid ja muid mootorsõidukeid purunes. Küll aga märgitakse seda, et uued Zhiguli tüübist autod on tekitanud suhteliselt rohkem õnnetusi kui teised masinad.

Zhigulitele polevat Eesti maanteed sobivad, kuna Zhiguli arendab suuremat kiirust kui näiteks Volga, Moskvitsh ja teised autod. Märgitakse, et Zhiguli pidurid olevat liiga tundlikud. Võib juurde lisada, et Zhigulit toodavad Tõgliattigradi autotehased, kusjuures auto ise on Venemaa oludele ümberkujundatud Fiat. (KE).

"Libahunt" filmimisel

LAKEWOOD (EPL) — Tuntud filmimees Edmund Martin on alustanud August Kitzbergi "Libahundist" filmi väntamist.

Produktsiooni juhtkonda kuuluvad Edmund J. Martin, Valli Martin ja Heinz Riivald. Filmi nimeks on valitud "Tiina" ja peaks valmis saama lähema paari aasta jooksul. Käsikiri on E. J. Martinilt, muusika Roman Toilt, kirjanduslikud nõuandjad on mag. Mall Jürma ja Jaan Kitzberg, rahvariided Kai Lukk, dekoratsioonid Karl Pehme, Linda Martin ja Harmo Martin, pildistus E. J. Martin, tegelaste ja abiliste koguhulk ületab saja, suures ulatuses kohapealsed inimesed, rakendatakse rahvatantsijaid, massstseenis rohkesti publikut.

"Aasta mees"

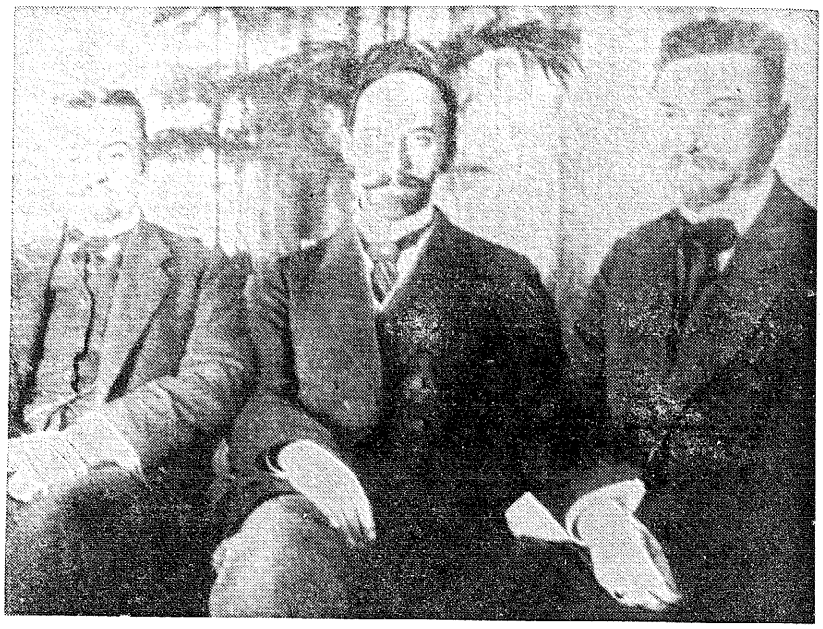
NEW YORK (VES) — New Yorgis tähistas pidulik aktusega 58. aastapäeva siinne leedulaste nädalahet "Darbininkas". Aktus toimus 3. veebruaril leedu kultuurikeskuses, Brooklynis, kus kuuluati välja ka leedu "Man of the Year", kelleks nimetati Kaunases end protestiks Vene okupatsiooni türannia vastu süütamisega surmanud R. Kalanta.

EESTLASED STOCKHOLMIS 1918

Stockholm on ükskord varem juba olnud eestlaste rahvusliku võitluse tähtis tsentrum. See oli aastal 1918, kui Välisdelegatsioon Skandinaavia ja Lääne-Euroopas püüdis saavutada meie väljakuulutatud, kuid saksa okupatsioonist kohe mahasurutud iseseisvusele tunnustust. Välisdelegatsioon saavutas oma töö eesmärgi.

Kuna meie praegune vabaduse ja tuleviku eest võitlemise delegatsioon on Rootsis 20 000 pealine, siis on võrdlusena huvitav meelde tuletada, kuidas elasid meie tookordse ainult mõnest isikust koosneva delegatsiooni liikmed — Jaan Tõnisson, Mihkel Martna, Ferdinand Kull, Eduard Virgo, Ants Piip ja Karl Robert Pusta. Esimesed neli asusid enamalt jaolt Skandinaavias. Maapäev oli välisdelegatsiooni liikmetele andud ühevõrdsed volitused, mistõttu igaüks võis teguseda oma parema äratundmise järele Eesti kasuks. Loomulikult peeti ka koosolekuid, ent suured kaugused, orientatsioonilised erinevused, maailmavaatelised lahkuminekud ja iseloomuomadused põhjustasid sageli lahkhelisid, mis vahetevahel paisusid päris ägedaiks.

Vaatleme allpool Välisdelegatsiooni siseelu delegatsiooni liikme Ferdinand Kulli mälestusraamatu "Esimesi eesti diplomaate" andmetel.

Välisdelegatsiooni liikmed olid Kopenhaagenis Karl Menning, Jaan Tönisson ja Mihkel Martna.

Kui Välisdelegatsioon välja sõitis, siis valitsses selles suur üksmeel ja iha asuda tööle värske iseseisvuse kindlustamiseks. Saabumisel Helsingi valitsesid seal punased, kes pidasid sõda Mannerheimi patriootidega.

Punasest Soomest ei olnud kerge teekonda jätkata. Mitmeaegsete ootuste ja sekelduste järele õnnestus delegaadatidel siiski rindest läbi pääseda ja Stockholmi jõuda. Tee välisdelegatsiooni diplomaatiliseks tegevuseks oli nüüd vaba — oldi lõpuks ometi läänemaailmas. Aga seal oli juba üks isehakanud "eesti" diplomaat ees, nimega Aleksander Keskküla, kes omamoodi rivaliseerivat tegevust avaldas ja nagu pärast ka selgus, mitmete riikide agendiks osutus.

Elu Stockholmis oli söja tõttu kallis ja toitu vähe. Välisdelegatsioongi tundis nälga. Tönisson, Martna ja Menning asusid seepärast varsti Kopenhaagenisse, kus oli elu odavam ja mugavam. Stockholmi olukorra kohta ütleb Kull, kes siia elama jäi.

"Ei olnud siis ime, et inimesed Stockholmis enamikus nagu luukered välja nägid. Ja kui sinna 1918. aasta suvel hispaania gripp ilmus, siis kujunes Stockholmi surevuse poolest esimeseks linnaks maailmas. Kes vähegi sai, käis üks ehk kaks korda kuus end Taanis nuumamas. Muidugi, ega taanlased seda just hea silmaga ei näinud, nende arvates olid rootslased ise oma viletsuses süüdi: kes käskis kõik oma või ja leiva sakslastele müüa, eks nüüd katsugu kokkuahmitud kulda süüa. Pealselle kaldus taanlaste ja norralaste sümpaatia rohkem liitlastele, peaasjalikult Inglismaale, kuna Rootsi saksasõbralikceks peeti".

Delegatsioon Skandinaavia-liikmed käisid aeg-ajalt koos Kopenhaagenis, kus arutati ikka ja jälle küsimust: kes võidab sõja? Sellest pidi olenema ka delegatsiooni hoiak ja diplomaatiline mäng. Kelle kaardile — Kull jutustab siin:

"Minul isiklikult ei olnud liitlaste lõpuliku võidu suhtes mingit kahtlust... Saksamaa täielikus võidus ei olnud küll keegi meist päris veendunud. Küll aga arvasid Martna ja Menning, et Saksa sõjalist jõudu liitlased hurda ei jaksa; arvatavasti katsuvad sakslased veel mõne otsustava pealetungi teha ja viimase õnnestumisel rahuläbirääkimisi alata, hoides okupeeritud maid kui trumpe pihus, kust siis kauplemise juures midagi ka tagasi oleks anda. Saksamaa võidab sõja, kuid võibolla ei saavuta ta neid resultaate, mis ta oma praeguse sõjalise seisukorra tõttu võiks saavutada... M. Martna ja K. Menningi arvates seisis kogu viga selles, et Saksa valitsus ja avalik arvamine eestlaste tõeliste püüete ja soovide üle valesti olevat informeeritud.. Ka Tönisson kaldus tol ajajärgul — see oli Ludendorffi viimaste suurpealetungide aega 1918.a. kevadsuvel — arvamisele, et lõplikult vastu kumbki pool võitjaks ei jää."

Siin ilmnevad juba erinevused orientatsioonis, 2 usuvad saksa, 1 liitlaste võitu, 1 on erapooletu. Jaan Tönisson, kes võiduküsimuses kindlat seisukohta ei võtnud, eelistas Ferdinand Kulli informatsioonide järele iseseisvat Eestit rahvusvahelisel garantiil, tarbekorral kas või Inglismaa, mitte aga Saksamaa protektoraadi all. Need orientatsioonilised erinevused aga töö algupoolel veel ei häirinud.

Siis aga hakkab tekkima shism Kopenhaageni-grupi ja Stockholmis asuva Ferdinand Kulli vahel. Viimane töötab välja protesti kava Saksamaa vägivaldse okupatsiooni vastu Eestis. Kopenhaaglased Tönissoniga eesotsas on põhimõtteliselt nõus, kuid leiavad, et Kull on liiga prantsuse mõju all ning teevad kava ümber.

Uues kavas protesteeriti küll vägivalla, kuid mitte okupatsiooni kui sellise vastu. Martna kahtles, kas me rahvusvahelise õiguse põhjal üldse oleks saanud protesteerida saksa okupatsiooni vastu. Ta kirjutas Kullile:

"Meie diplomaatia ja riigiõiguse tundmine on nõrk. Peab ettevaatlik olema: et sisse ei kuku."

Side kodumaal asuva Ajutise Valitsusega on nõrk. Harva tuli kullereid, kes töid raha ja informatsioone. Paraku tuli aga vähe juhiseid. Nii pidi oma peaga otsustama.

JAHEDAD AMEERIKLASED

Ameeriklastega tol ajal ei õnnestunud Välisdelegatsioonile heale jalale ja lähemasse kontakti saada, kuigi vähemalt Stockholmis oli hea eeldus olemas: USA-saadik Morris oli vahekorras ühe võluva eesti daamiga, kelle veetlus juba preilina Tartus kaks kangemat eesti meest põhjalikult oli tülli ajanud.

Aga daam nähtavasti ei olnud patriiot, sest Morris suhtus Eesti iseseisvusse külmalt, lugedes seda utoopiliseks.

Parimad olid vahekorrad prantslastega, siis inglastega, itaallastega j.t. Ferdinand Kull, kes oli määratud delegaadiks USA-sse, pidi istuma jäämа Stockholmi, kuigi Skandinaavia delegaadiks oli koguni Jaan Tönisson. Paradoksaalne küll aga meie iseseisva riigi delegatsioon elas alguses vene enamliste välispassidega. Vene pass oli üks põhjusist, miks USA ei

Gustav Suitsul oli Stockholmis eesti informatsioonibüroo.

tahtnud Kulli sisse lasta. Kull kirjutab:

"... minul isiklikult tõusis igakord veri näkku, kui ma Rootsi välisministeeriumis leitnant Saagele oma passi nimetatud operatsioonideks ulatasin. Eesti vabariigi diplomaatlik esindaja ja enamlise Venemaa kodaniki Tönissoni tähelepanu sai tihti selle enam kui karjuva vastuolu peale juhtid, kuid igakord arvas ta: et Skandinaaiva valitsused meie eesti passe ei tunnistaks, samuti nagu nad meie iseseisvustki ei tunnistanud."

TÖNISSON TAHAB MINNA USA-sse

Eduard Virgo algatusel tehti siiski lõpuks passid ja Skandinaavia riigid tunnistasid neid ilma pikemata. Vahepeal on Jaan Tönissonil Kopenhaagenis tekkinud mõtted Skandinaavia maha jätta ja ise minna saadikuks USA-sse. Omas kirjas Kullile teeb ta sell teatavaks ja pakub viimasele kindralkonsuli kohta. Kull on solvunud:

"See kiri üllatas mind äärmiselt. Olin ju Eesti esindaja koha Ameerikas just J. Tönissoni enda ettepanekul ja pealekäimisel vastu võtnud... Kõige enam ärritas mind J. Tönissoni kirja üldine üleolev toon. Kui tema juba kord heaks arvab end ise Eesti saadikuks Ameerikas määrata, siis ei tohi selle vastu kellelgi midagi ütlemist olla. Sarnases meeleolus kirjutasin siis ka otsekohe vastuse ja lükkasin kindralkonsuli koha pakkumise tänuga tagasi."

Ferdinand Kulliil, kel oli 25. juuliks 1918 laeval USA-sse sõiduks koht kinni pandud ja kel oli muutunud olukorras lootust viisale, jäi lõppude lõpuks sellest ilma ja laevast maha. Gustav Suits, kes oli sel ajal Eesti informatsioonibüroo juhataja, kirjutas Kullile Kopenhaagenist: "Miks Teie nüüd Ameerika sõitma ei pääsenud, see on vist nende sammudega ühenduses, mis Vergo on astunud. Tönisson tunneb enese muidugi väga haavatud olevat."

Kullile jääb mulje, et tema vastu keegi Kopenhaagenis intrigeerib. Ta sõidab sinna. Asjade õiendamisest jutustab ta ise:

"Saabusime Suitsuga koos Tönissoni poole, kus Martna juba ees oli. Suitsu muidugi tervitati sõbralikult, kuna aga minu vastu jäist külmust üles näidati. Isegi ühtegi harilikku viisakusküsimust reisi või tervise järele... Kõige esimese küsimusena hakkasime kohe Tönissonga minu intsidentsi arutama. Tönisson süüdistas mind, et ma temale liig teravalt vastanud ja teda sügavalt haavanud, mina omalt poolt jälle Tönissoni, et ta mind ilma ühegi põhjuseta ja ühise koosoleku otsuseta Ameerika esindaja kohalt lahti tahab kangutada ning iseennast asemele seada... Nüüd muutusid vaielused ägedaks. Minu kõige vihasemaks süüdistajaks osutus imelikul kombel mitte Tönisson ise, vaid Virgo, kuna Menning niisama südilt mind kaitses."

Virgo esinemisest jäi Kullile mulje, et see ise tahab Ameerikasse, mispärast ta Tönissoni on mõjutanud, et Kull sinna ei saaks. Kuna Välisdelegatsioon nii tülli kippus minema, siis otsustati koostada kodukord ja valida juhatus. Tallinnast otsustati paluda juhiks Joh. Kukk kui valitsuse liikme autoriteediga mees. Peale seda tormikat koosolekut aga mindi Tivolisse einetama, kus täiskarsklane Tönisson meelekinnituseks klaasi veini ära jõi.

LAHKHELID PAISUVAD

Kull sõitis tagasi Stockholmi, kus tal koos Suitsuga oli tegemist Aleksander Keskküla eraviisilise "Eesti büroo" tegevuse vastu võitlemisega ja välissaatkondades kontakti pidamisega. Eestist tuli kullerina Rudolf Tassa, kes töi informatsioone, kuid asjatundmatuses sattus alul Keskküla küüsi. Kull korraldas Tassa asjad ära ja see sõitis edasi Bergeni, et Inglismaale sõita. Prantslaste abiga oli ta saanud paberid korda.

Bergenis selgus, et Tassa on mustas nimestikus. Selle kohta kirjutab Kull:

"Dr. Waltz (prantsuse saatkonna idaosakonna juhataja Stockholmis) olevat loo tõttu väga vihane olnud ja tähendanud: "No vaatame, kumb on tugevam: kas Tönisson või prantsuse valitsus?". Et see talle kerge ei olnud, näitab juba asjaolu, et Tassa "Bergeni vangistamine" tervelt kuus nädalat kestis... Nagu ta mulle hiljem Pariisis seletas, olevat Eesti delegatsioon teda Kopenhaageni inglise saatkonnas saksa agendiks tembeldanud..."

Saksa okupatsiooni terror oli tugevaim. Konstantin Päts istus vangis. Aga Skandinaavias paisusid delegatsiooni lahkhelid.

Peale isiklike asjaolude aitas kaasa selles Kopenhaageni delegatsiooni avalik kiri saksa asekantsler v. Payerile. Kull oli kirja sisuga päri, kuid luges veaks, et see oli sakslasele adresseeritud. Ta polnud ka päri, et tema nimi asja alla oli pandud. Tönisson-Kulli shism oli nii tugev, et Tönisson Rootsi välisministeeriumit oma Stockholmi-sõidul külastades ei võtnud seal alaliselt käivat Ferdinand Kulli üldse kaasa ega informeerinud oma sammudest. Eestist tulid üha uued vangistamisteated. Kopenhaagenist aga teatatakse Kullile, et Suitsu "Eesti informatsioonibüroo" tuleb seisma panna ja Kull asugu büroo ruumidesse elama või sõitku Kopenhaageni elama. Rahad olevat otsas. Kull keeldus oma senisest esinduslikumat laadi elukohast lahkumast ja püüdis läbi ajada laenu tegemistega.

KULLI TAGANDAMINE

Edasi arenes asi nii:

"7. okt. 1918 tuli J. Tönisson ja E. Virgo Stockholmi, et minule Kopenhaageni delegatsiooni 5. oktoobri otsust teada anda, mille järele minu Eesti diplomaatilise esindaja volitus Põhja-Ameerika Ühendriikides nende poolt tühjaks tunnistati. See hommikune stseen Belfrages kujunes üheks koomilisemaks, mille tunnistajaks ma kunagi olnud. Virgo tormas minu tuppa ja ilma, et tarvilikuks oleks arvanud isegi teretada, nõudis, et ma jalamaid hotelli eeskotta tuleks, kus Tönisson lifti läheduses meid ootas. Selgus et minu Ameerika esindaja kohalt tagandamist iseäranis K. R. Pusta oli nõudnud..."

Seepeale anti kõigile välisriikide saatkondadele Stockholmis teadaanne, et Skandinaavias ainult Jaan Tõnissonil on õigus eesti asju ajada.

Senini oli seda teinud Ferd. Kull kui kohapeal olija ning tal oli õnnestunud saada inglaste ja prantslaste poolehoidu kavale asutada eesti väeosi liitlaste juures. J. Tönisson, K. Menning, M. Martna ja E. Virgo aga teatasid kirjalikult, et Kull on "oma isikliku" olekuga Välisesinduse kokkukõla rikkunud." Kull omalt poolt saatis pika vastuskirja, milles ta protesteeris, rõhutades neid diplomaatilisi võtte, mida ta omal initsiatiivil on saavutanud. Ta süüdistas kopenhaagenlasi, et need teda millestki ei informeeri, samuti et nad poliitilisi eksisamme teevad. Talle olevat Prantsuse saatkonnas nina alla näiteks torgatud Tallinna Teataja, kus Pusta Martnat "saksa agendiks"nimetab. Küsitud, kuidas, on see võimalik, et teie delegatsioonis on "saksa agent". Oma kirja lõpus tegi Kull mitmesuguseid konkreetseid ettepanekuid ja nõudis, et delegatsiooni juhatuseks loetakse edaspidi liitlasmaa-

Eesti kunstnik itaalia külast

Mitmed meie nooremapõlve kunstnikud, kes Rootsis said oma kunstilise põhihariduse, on siirunud lõunapoole pideva päikese ja soojade loodusvärvide otsingule ja sinna jäänudki. Nii elab ka suurema osa aastast Apricale külas prantsuse ja Itaalia Riviera piiril kunstnik Mart Org. Alles äsja tõi ta Rootsi pealinna veebruari rusuvasse hallusesse meeldivat värvisoojust oma ölimaalide näituse näol esinduslikus "Färg och Form" galeriis Sturegatanil.

Oma vanuse poolest, Org on praegu 38 aastane, oleks loomulik kui ta kuuluks radikaalse hoiakuga nooremasse rootsi kunstnike põlvkonda. On ta ju oma hariduse pärast realkooli lõpetamist saanud rakenduskonstikoolis ja hiljem Kuninglikus Kunstiakadeemias a. 1957 kuni 1962. Ometi pole ta mingi "värviplekkide löuendile pritsija".

Otse vastupidi — tal on oma kindel ja harmooniline suund, millele aastate jooksul on lisandunud kompositsiooni ja värvide selgus ning teatud õhulisus, mis tema ölimaalid vaatleja silme ees paneb "hingama".

Oma kodukohast, umbes 800-a elnikuga Apricale külast, mille esimesed kivihitused pärinevad aastast 1100, esitab Org suure kolmeosalise maali "Apricale vihmas". Sellest tahab küla omavalitsus teha postkaarte müügiks turistidele. Hea värvi diapositiivi maalist tegi kunstniku öde Mai Lönnqvist, kes alaliselt elab Karlskogas nagu mölemi emagi, tuntud rakenduskunstnik Leida Org, kes Stockholmis korduvalt on esitanud oma tekstiili-aplikatsioone, viimati koos oma poja teostega galeriis "Doktor Glas" varakevadel 1971.

"Apricale vihmas" näitab selgesti astmelist arhitektuuri, kus uuemad ehitused on püstitatud isegi vanast Rooma kindlusest säilinud völvide peale. Kunstnik jutustab, et kohalikud elanikud on endid ja oma tuttavaid pildile jäädvustatud väikestest koguduest ära tundnud.

"See röömustas mind väga, et sain nende iseloomulikke jooni välja tuua. Ma maalin alati peast oma kinnises ateljees ja käin väljas ainult loodust ja inimesi vaatlemas. Seda teen ikka teatud täpsetel aegadel, nii et Apricale inimesed ütlevad, et minu jalutuste järgi võib kella seada."

Oma suures maalis on Org ka ärakasutanud kõik näitusel välja pandud nn. "akna-motiivid" — muidugi imepisikeste fragmentidena. Need kolm aknamaali on aga paeluvad just selle tõttu, et need lasevad aimata muidu nii harmoonilise ja enesekindlana näiva kunstniku sisemist heitlevat mina.

Katkiste ruutudega "Tagasivaade" ollagi kunstniku arvepidamine oma möödunud eluga. Keegi näitust külastanud naisisik oli päris vapustatud kui kuulis, et nii noorel mehel juba "niisugune killustunud elupilt seljataga". Teine aknamaal on "Vaatleja", milles üks avatud akna pool näitab oliivipuuga maastikku, kuna teises peegeldub sinkjasroheline kunstniku nägu klaasil.

"See on see sisemine vastupanu, millele vist põrkub iga loov kunstnik ennekui ta uue idee kallale asub. Tuleb iseendaga võidelda, sest oled ise oma suurim vaenlane," seletab Mart Org, keda esimest korda intervjueerisin peaaegu 20 aastat tagasi ühel hilisõhtusel näidendi proovil Vanalinna Marsyas keldriteatris, kus lavastaja Mare Leet noorele algajale andis dekoraatori ülesande.

Kolmas aknamaal, mis näitab jõulise tuulepuhangu mõjul lahtisest aknast lehvivat valget kardinat, kannab nimetust "Enne pimeduse saabumist". On see loova inimese viimne suur jõupingutus enne — aga see sümboolika ei pea jumaltänu Mardi juures mitte paika! Pigemini võiks tema kunstniku teekonda iseloomustada mäenõlvakult otse välja purskavate jässakate oliivipuudega "Soojas videvikus", millest on näitusel kolm varianti, ka tormi törksalt trotsiva oliivipuhmaga maal.

Edasi kuulen sel lumelörtsisel pärastlõunal kunstnikuga vesteldes, et Stockholmi näitus ennast müükide poolest juba on ära tasunud. "Färg och Form" on väga soliidne tuntud rootsi kunstnike, nagu professor Sven (X-et) Erixoni ja Bror Hjorti, poolt juba a. 1933 asutatud kunstigalerii, mis pealinna ümberehituste tõttu juba mitu korda oma asukohta on vahetanud.

Org on ennast hästi rootsi kunstiringkondadesse sisse elanud. Ta on Rootsi Kunstnike Liidu liige ja korduvalt saanud kunstistipendiume, viimati Stockholmi Linnalt, koos korteri ja hea ateljee kasutamisega Södra linnaosas.

Rootsi kuningas Gustaf Adolf ostis ühe tema joonistuse Natsionaalmuuseumi näitusel juba a. 1966. Kolme aasta eest veetis kunstnik 12 elamusrikast päeva USA-s, mille võimaldas talle maalide müük Seagram Collectionile New Yorgis. Selle esindaja nägi värvidiapositiive Org'i töödest ja ostis kohe neli maali, "Autoportree", "Itaalia maastik", "Kreeka maastik" ja "Oliivipuhm".

Kunstnikule on Ameerikast jäänud eriti head muljed just selasetest kunstimuuseumidest, kus nii palju rõhku pannakse arhitektuurilistele peensustele, et maalidele anda sobiv asetus ja eelköige valgus. Ta on eriti imetlenud Frick's kogu New Yorgis prantsuse impressionistide töödest.

Stockholmi äsjaselt näituselt müüs Mart Org juba kümnenda maali ühele tuntud rootsi kunstikogujale, kes omandas ühe vähestest väljapandud portreedest, "Vana naine". See vana konarlise kännu moodi valgepäine itaalia eit on suur kontrast Mardi muidu nii tugevatele ja elujõulistele Liguuria naiste tüüpidele, keda ta armastab maalida lopsaka roheluse taustal, suur rohetav oksakandam peas.

"See on Apricale vana Marie, kindlasti on ta üle kahekssakümne juba. Istub ikka Piazzal ja tervitab möödaminejaid arusaamatu pobinaga. Hilp, mis tal seljas on kindlasti veel möödunud sajandist — nii kole must ja nartsune on see... Ometi näib vanakene oma eluoluga rahul olevat ja vahetab oma istekohti Piazzal vastavalt päikese köigule."

Kuulen veel, et eesti kunstnik sai a. 1969 Apricale kunstiklubi poolt korraldatud freskide võistlusel kuldmedali. Ta maalis viie tunniga märjale seinale lubjaveega segatud värvipulbritega poolemeetri laiuse ja ühe meetri körguse freski naisest okaskandamiga pea peal. "Naine Apricale külast" oli süntees töökast Liguuria naisest, kellele mul ei olnud mingit kindlat modelli, lisab kunstnik. "Aga vanad mutikesed tulid mind hiljem kallistama tänuks, et olin nende külale maalinud monumendi."

Kuna Mart Org Stockholmi kunstiakadeemias öppis just dekoratsioonide maalimist, küsin, miks ta seda ala nii vähe on viljelnud. Saan vastuseks, et omal ajal kui Set Svanholm ooperishefiks siin oli, sai Mart tema jutule ja talle ka oma visandeid näidata. Kui aga kuulus Wagneri-tenor varsti pärast seda suri luhtus see võimalus. Põhja-Itaalias on olnud mitmeid kontakte, muuhulgas ühe kuulsa ooperi- ja kaugenägemissaadete näitejuhiga (kes töötab Roomas ja Veneetsias) "Mul olid Verdi "Othello" jaoks kavandid valmis, väga õhulised, siidile maalitud ja isegi kostüümide riideproovid juures.

Esitasin need Veneetsia ooperile. Nemad aga mängisid oma "Othellot" doodzhide palee õues — parim "dekoratsioon", mis üldse võib olla, kuna ju verine armukadeduse draama algabki Veneetsias. Nii ei saanud minu kavandidest tookord jällegi asja. Itaalias on vööral ka teatriintriigide tõttu väga raske sisse pääseda," lõpetab Org, kes maikuus siirdub tagasi oma idüllilisse Apricale külasse Nervia oru kaldal.

Paari aasta eesti külastas teda seal lähedalasuvas Diano Marinas suvitav peapiiskop Konrad Veem perekonnaga, mille üle eesti kunstnik eriti headmeelt tundis. Sest kaasmaalasiräändureid eksib tema itaalia kodukülasse üpris harva.

KARIN SAARSEN

Mart Org

des asuvaid delegatsiooni liikmeid. Ta informeeris olukorrast ka valitsust ja palus viimast seisukohta võtta.

Samal ajal otsustati Kopenhaagenis tühistada Kulli volitused ning sulgeda Gustav Suitsu informatsioonibüroo Stockholmis.

Mölemile pidi antama "üleminemiseks kodanlikku ellu" teatavad toetussummad. Valitsuse vastus aga kiitis Kulli sammu rahvuslike väeosade loomise asjas heaks. Valitsus lubas saata komisjoni Välisdelegatsiooni konflikti uurima. Otto Strandman kui välisminister saadeti ühtlasi Stockholmi.

Samal ajal, 11. novembril 1918 aga tuli Ajutine Valitsus ka ise pöranda alt välja ja asus võimule.

Kui hiljem Tönisson ja Menningi mõjul Kull Pariisi rahukonverentsi delegatsioonist välja jäeti, sõitis see mees, kes oli kaua Pariisis elanud, kõigele vaatamata eraviisil sinna. Kui teda aga ei vajatud, siis hakkas ta Nizzas fotoagendiks. Välisministeeriumi nimel palus siis Eliaser teda tagasi saata oma diplomaadi pass. Nii ei kerkinudki see meie esimesi diplomaate enam esile.

ANTS PIIP:
"KULL TALITAS OMAPEAD"

Sellised olid vahekorrad ja olud eestlaste juures Skandinaavias a. 1918 asjaosalise Ferd. Kulli mälestuste järele.

Ants Piip kui erapooletu vaatleja, kes välisdelegatsiooni liikmena ise asus Londonis, kirjutab selle kohta omalt poolt raamatus "Tormine aasta":

"Vahepeal olid aga löhed delegatsiooni liikmete hulgas Skandinaavias väga kasvanud, ühelt poolt Kulli või Tönissoni Ameerikasse saatmise kavatsusega, teisalt ka resoluutsemalt, — liitlaste poliitikaga sidumise küsimuses, eriti Eesti leegioni loomise keerdküsimuste tõttu. Kuna siin F. Kull asus võimalikult aktiivsema tegutsemise alusel, isegi soovitades luua Eesti väeosi valgete venelaste võimu all olevates end. Venemaa osades, nagu seda väikesel viisil teostatigi Arhangelskis, ning astus selle sihiga isegi omal käel ühendusse nii liitlastega kui ka valgete venelaste ehk n.n. Ufa direktooriumi esindaja hr. Gulkevitshiga, seisis teine osa delegatsiooni teravalt selle vastu, nähes selles vaid tösisema tähtsuseta ja sellepärast asjatut käeliigutust. Hr. Kull apelleeris meie välisdelegatsiooni osa poole liitlaste mail, kuid ka seal ei kiidetud F. Kulli omapead astutud samme öigeks, kuigi sisuliselt oldi nendega, mitmes osas päri...

Skandinaavia delegatsiooni tegevusest tuleb ära märkida niihästi kogu delegatsiooni ja tema üksikute liikmete läbikäimist niihästi liitlaste kui ka erapooletute riikidega, mis sündis paralleelsel Eesti esindajatega Londonis ja Pariisis, önnetuseks aga ilma tarvilise kontaktita, tolleaegse läbikäimise raskuste tõttu.

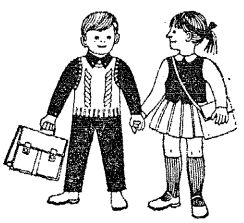
Selle tõttu tekkisid mõnigi kord liitlaste mail mõned arusaamatused, ühes arvatud muljete tekkimine, viibiv Eesti välisdelegatsiooni osa vaba saksasõbralikkusest ja sellega ühenduses koheldi meid vahel külmusega...

Skandinaavia delegatsiooni materjale kahjuks aga ei leidu Välisministeeriumi arhiivis, kuid omal ajal olevat delegatsioon pidanud üksikasjalisi protokolle, mis kõik nähtavasti segaste aegade tõttu kadunud. Ei ole kahtlust, et ta oma ülesande, niipalju kui see konkreetsetes oludes võimalik, — olla sidemeks Eesti ja välismaa vahel ning olla alaliseks vahiks Eesti öiguste kaitseks Saksa sõjavõimude ja Balti riigi ülesehitajate vastu — täitis hästi, leides teid valgustada Eesti küsimusi isegi Saksa sõjaaegses pressis tarviliku objektiivsusega."

Tol ajal oli tülisid. Ajalugu on siiski otsustanud: välissaatkond täitis oma ülesande ka Skandinaavias. Vaatamata lahkhelidele.

Kui uus pagulaskond ei kaota usku oma võimetesse, teeb kord ajalugu ka tema kohta sama otsuse.

JUHAN KOKLA

STOCKHOLMS SKOLOR
Inskrivning av nybörjare

1) Skolpliktiga barn

Inskrivning av nybörjare, dvs barn födda år 1966 eller tidigare och som ännu ej påbörjat skolgången, äger rum under tiden 19–23 mars 1973. Personlig kallelse med angivande av tid och plats för inskrivningen kommer att utsändas.

För dem som ej nås av personlig kallelse äger inskrivningen rum måndagen den 19 mars 1973 kl. 9.00–11.00.

Inskrivningen äger rum i det rektorsområde, inom vilket barnet är bosatt. Föräldrar som ej känner till inskrivningslokalens adress, torde ta kontakt med den närmast bostaden belägna skolan för att erhålla vidare upplysningar. (Samtliga skolors adresser och telefonnummer återfinns i telefonkatalogens yrkesregister under "Skolor: Grundskolor" s. 653 ff). De som inte vet till vilken skola de bör vända sig kan under tiden 14–16 mars erhålla upplysningar härom per telefon 54 10 00, ankn. 346.

2) Underåriga barn

Barn som under året fyller sex år kan få börja skolan, om barnet efter läkar- och skolmognadsundersökning befinnes vara väl skolmoget. Berörda sexåringar anmäls den 19 mars kl. 9.00–11.00 till den rektorskola inom vars område barnet är bosatt.

Stockholms skoldirektion

STOCKHOLMS KOMMUN

Peruskouluun ilmoittaminen Tukholmassa

1) Koulunkäyntivelvolliset lapset

Lapset, jotka ovat syntyneet v. 1966 tai sitä ennen ja jotka eivät ole alkaneet koulunkäyntiänsä, ilmoitetaan peruskouluun aikana 19 pv.–23 pv. maaliskuuta 1973. Koulu tulee ilmoittamaan koteihin milloin peruskouluun ilmoittaminen järjestetään. Niiden vanhempien lapset, jotka eivät ole koulusta mitään ilmoitusta saaneet, ilmoitetaan kouluun 19 pv. maaliskuuta 1973 kello 9.00–11.00.

Kouluun ilmoittautuminen tehdään sillä koulualueella, missä lapsi asuu. Jos vanhemmat eivät tiedä ilmoittautumispaikan osoitetta, niin he voivat ottaa yhteyden lähimpään kouluun. Kaikkien koulujen osoitteet ja puhelinnumerot ovat puhelinluettelon ammattihakemistossa (yrkesregister). Otsikkona on "Skolor: Grundskolor" s 653. Vanhemmat, jotka eivät tiedä mikä koulun puoleen on käännyttävä voivat aikana 14 pv.–16 pv. maaliskuuta ottaa yhteyden Stockholms skoldirektioniin puh. 54 10 00/154.

2) Kuusivuotiaat lapset

Lapsi joka tänä vuonna täyttää kuusi vuotta saa alkaa koulunkäyntinsä, jos lapsi lääkärintarkastuksen ja koulukypsyyskokeiden perusteella katsotaan olevan koulukypsä. Kuusivuotiaat ilmoitetaan kouluun 19 pv. maaliskuuta kello 9.00–11.00 siinä koulussa minkä alueella lapsi asuu.

Stockholms skoldirektion

STOCKHOLMS KOMMUN

Kultuurautonoomia lähendas rahvusi iseseisvas Eestis

LUND (EPL) — Eesti Teaduslik u Seltsi (ETS) Lõuna-Rootsi Osakonna poolt korraldatud vähemusrahvuste õiguse kaitse korralduse iseseisvas Eestis arutamise sümpossiumil tuli esimesena ettekandele dr.phil. Oskar Angeluse referaat. Referent oli iseseisvas Eestis Siseministeeriumi üldosakonna abidirektoriks, kellele allusid administratiivosas vähemusrahvuste õiguse kaitse ja kultuurautonoomia rakendamise küsimused. Ettekandest selgus, et vähemusrahvuste kultuuromavalitsused kujunesid parimaks ja olulisemaks lüliks maa enamusrahva eestlaste ja vähemuste vahel. Koostöö eesti ametiasutuste ja kultuuromavalitsuste asutustega toimus vastoluteta ja hästi.

Dr. O. Angeluse ettekandest kujulsime kokkuvõttes:

Nii Eestil kui Rootsil ei olnud sarnaseid vähemusrahvuste probleeme, kui vanal Austria-Ungaril ja Venemaal. Mõlemad olid homogeenseteks rahvusriikideks, kus elas üks rahvas ja räägiti ühte keelt. Peale teise maailmasõja lõppu hakkasid Rootsis tekkima vähemusrahvuste rühmitused, kes sissetulnud kas põgenikena, tööjõuna või emigrantidena.

Neid taheti sulatada enamusrahvuse hulka. Nüüd on valitsuse ja üldsuse arvamine hakkanud muutuma. Eesti keelt rääkiv rootsi kodanik ei ole tänapäeval mingi eriline nähe, nagu 20 aastat tagasi. Teadagi leidub shoviniste, kes vaatavad sellele viltu.

Aga seda kohtab kogu maailmas, mis ajajooksul kaob. Eestlaste püüdlus vähemuste kultuurautonoomiale Rootsis on seetõttu põrganud kordu-valt suurtele raskustele ja mõistmatusele. Eestlased tahvad siin säilitada oma rahvuslikku omapära ja keelt.

Teoreetiliselt on see neile ka lubatud aga tegelikult on asi hoopis teisiti. Minu ülesandeks on aga kõnelda vähemuste kultuurautonoomiast iseseisvas Eestis.

Vaba Eesti oma 12. veebr. 1925.a. Riigikogu poolt vastuvõetud Vähemusrahvuste Kultuuromavalitsuse seadusega, mis astus jõusse 3. märtsil 1925 on näide, kuidas saab lahendada vähemusrahvuste kultuurprobleeme, kui neid lahendada tahetakse. Ei ole juhus, et Eesti tänini ainsa ja esimese riigina on seadusandlikul teel maailmas lahendanud vähemusrahvuste kultuurautonoomia küsimuse.

Kuni 1. maailmasõja lõpuni oli Eesti üks osa Venemaast nagu ta oli kuni Põhjasõjani üks osa Rootsist. Eestlasi koheldi Vene tsaaririigis vähemus võõrrahvusena. Keiser Aleksander III ajal taheti vähemuste probleeme lahendada võimupoliitilisel teel rõhumise ja vägivalda venestamise kaudu, eelistades vene enamusrahvust.

Samuti sünnib see tänapäeval Nõuk. Liidus. Eestlased on omal nahal kogenud, mis tähendab olla võõrrahvus omal kodumaal. Nad on kogenud, et vähemused vale käsitluse tõttu muutuvad riigi vaenlasteks. Seetõttu aruka ja mõtleva rahvana lahendasid eestlased iseseisvumisel selle valusa küsimuse.

Aga ainult saksa ja juudi vähemused taotlesid ja said kultuuromavalitsuse, kuna rootslased ja venelased ei kasutanud seda õigust, saades oma rahvuslikud koolid ja asutused riigi kulul vastavalt põhiseadusele ja korraldustele.

Juudid olid 0,4 prots. rahvastikust ega etendanud nimetamisväärset osa Eesti majanduse ja kultuurielus. Teisiti oli sakslastega. Nad moodustasid 18 000 inimesega 1,7 prots. rahvastikust aga nende kaal majandusliku ja kultuurelus oli võrratult suurem nende arvu madalast protsendist.

Kuni iseseisva Eesti maareformini oli valdav osa eesti põllumajanduslikust pindalast nende käes. Raskes võitluses Vabadussõjas punase Vene vastu 1918-1920 a. oli maareformi läbiviimine mõõdapääsemata. Sest lootuses maa iseseisvusele ja omale maapinnale andis see julgust ja vaprust võitlejatele võita raske sõda.

Mõisate jagamise tõttu kannatas loomulikult eesti-saksa vahekord. Alles kultuurautonoomia saavutamise järele muutusid vahekorrad sõbralikumaks. Kultuurautonoomia on võetud eesti Vabariigi põhiseadusse, et seda küsimust ei saaks kasutada erakondade vaheliseks mängupalliks, et seda päevakorrast kõrvaldada.

Eesti seadusandlus ja selle alusel koolikorraldus võimaldas vähemustele emakeelsete koolide asutamist, kus õpetus võis toimuda vähemusrahvuse keeles. Kultuuromavalitsuse olemasolul, kuigi koolid olid allutatud kohalikule omavalitsusele, võis eriarvamuse puhul nende vahel lahendada Kultuurvalitsus küsimuse ühtlaselt.

Kultuurvalitsus võis üles ehitada süstemaatilise koolivõrgu, ellukutsuda uusi koole, kus see vajalik või neid sulgeda või ühendada teiste koolidega. Kultuurautonoomia vajadusest vähemusrahvustele olid mõjukad eesti poliitilised erakonnad üksmeelsed.

Kultuuromavalitsuse parlamendiks oli Kultuurnõukogu. See valiti kadastriametis registreeritud sakslaste, resp. juutide poolt üldisel, otsesel ja salajasel hääletamisel. Eesti Vabariigis kuulusid seaduse kohaselt vähemusrahvustesse saksa, vene ja rootsi rahvusgrupid ning samuti need, kui rahvusgrupis oli vähemalt 3 000 inimest, seega tegelikult ka juudid ja lätlased.

Teised küsimused Kultuuromavalitsuse kohta ja viis kuidas üksikuid vajalikke organeid loodi, on vähema tähtsusega ja praktilist laadi, nagu näit. Kultuurkuratooriumi organisatsioon, hoonete ja majanduskorralduse jne. Valitsus võis anda Kultuuromavalitsuse organitele üldiseid korraldusi, millised võisid olla erinevatele rahvustele erinevad.

Rootsis võiksid, näiteks, olla erineva iseloomuga korraldused eestlaste ja laplaste suhtes, kuna need rahvusvähemused on kultuurselt väga erinevad.

Ühe rahvusgrupi omavalitsuse moodustamisel kandis riik ja omavalitsused jatkuvalt väljaminekud koolide, avalike raamatukogude jne. ülevalpidamiseks. Teiste ülesannete jaoks, nagu teater, klubid, ettekanded jne. hangiti lisatulusid oma rahvusgrupi liikmete liikmemaksustamisega, kuhu lisandusid tulud korjandustest, kinkidest, fondidest, pärandustest ja oma ettevõtetest.

Saksa Kultuuromavalitsus sai abi veel Saksamaalt, juudid aga toetust rikkamatelt rahvuskaaslastelt. See oli nende seesmine asi.

Olen palju aastaid Siseministeeriumis tegelenud rahvuste kultuuromavalitsuste küsimustega ja võin kinnitada, et koostöö eesti ametasutuste ja kultuuromavalitsuste asutustega toimus hästi ja vastoluteta. Seega muutus kultuuromavalitsus parimaks ja tähtsamaks lüliks enamusrahvuse eestlaste ja teiste vähemusrahvuste vahel.

Nad ei ehitanud sildu kõdunenud alustele, nii nagu tänapäeval arvutud propagandahüpikud, vaid reaalsele üksteise mõistmisele, üksteist mõistvate rahvuste vahel.

Saksa välisminister Stresemann ütles täie õigusega oma 9 veebr. 1926.a. peetud kõnes saksa Riigipäeval: "Meie võime sekkuda saksa vähemuste huvidesse välismaal puhta südametunnistusega ainult siis, kui seda, mida nõuame välissakslastele, anname ka ise oma saksa kodumaal asuvatele vähemusrahvustele."

O.V.

Dr. phil. Oskar Angelus refereerimas (Foto: Reinbach).

Kunstiteose ning selle omaniku vahekorrad

Teatavasti õpib tähelepandav hulk eestlasi mitmesuguste maade ülikoolides. Õpingute juure kuulub tavaliselt kohustus teha vähema või suurema ulatusega uurimus omal alal. Paraku jäävad need tööd enamsti vastava institutsiooni riiulitele tolmu koguma, kuigi nad vääriksid tutvustamist ja pakuksid huvi laiematele ringidele.

Allakirjutanul oli hiljuti võimalus kuulda kokkuvõtet fil.kand. Maia Mathieseni uurimusest "Kunstiteose ja selle omaniku vahekorrast", mis on kirjutatud Uppsala ülikooli juures lõputööna esteetikas. (Maia Mathiesen kirjutas mäletatavasti mõne aasta eest auhinnatöö Eduard Wiiralti portreekunstist). Küsime autorilt: Esteetika, see on üsna ebatavaline aine õppimiseks, mis see õigupoolest on?

— Esteetikat õpetatakse ja õpitakse Rootsis ainult Uppsala ülikooli juures. Seda defineeritakse tänapäeval kui teadust, mis tegeleb kunstiteose — ja mitte ainult kujutava kunsti, vaid ka muusika, kirjanduse, teatri jne. — saamislooga, olemusega ja funktsiooniga.

— Mispärast valisid just säärase aine oma uurimistööks?

— See probleem on mind ammugi huvitanud: mispärast inimesed endale kunsti muretsevad, miks just teatud pilte, mis kunstiteos tähendab omanikule jne.

— Kuidas viisid uurimuse läbi?

— Intervjueerisin kümnes inseneriperekonnas meest ja naist, s.t. 20 inimest osalt etteplaanitsetud kava alusel, osalt töö kestel kerkinud küsimusi esitades.

— Mis laadi need küsimused olid?

— Näiteks hariduslik taust, põhi, kuidas ja kust kunstiteos muretsetud või saadud, kas käiakse kunstinäitustel, loetakse kunstikriitikat, mis omanikku eeskätt paelub kunstiteose juures jne.

— Kas vastused võimaldasid teha mingeid järeldusi?

— Intervjueeritav grupp oli liig väike, et teha üldkehtivaid järeldusi, aga mõnesuguseid tendentse võis märgata märgata.

— Näiteks?

— Näiteks selgus, et asutuste kunstiklubidel on suur mõju kunsthuvi äratamisel ja kunstilise maitse arendamisel. Küsitletavad perekonnad olid ühe erandiga kõik kunstiklubi liikmed ja huvitav oli jälgida nende ostude kvalteedi järkjärgulist paranemist.

— Kõige huvitavam on ehk Sinu küsimus, mida pakub kunstiteos omanikule. Mida ütlesid vastajad?

Maia Mathiesen

— Ilmnes, et värv on see, mida esimeses järjekorras rõhutatakse, kui kõneldakse oma kunstilisest elamusest. Teises järjekorras nõutakse, et kunstiteos suudaks äratada fantaasiat, pakuks rohkem kui ainult seda, mia pildil on. Siis peab kunstiteos võimaldama rohkem kui ühtainust võimalust tõlgendamiseks, peab vahendama elamust, meeleolu või liikumist, peab võimaldama "põgenemist" teistesse miljöödesse. Kunstniku tehnilist osavust hindavad peamiselt mehed; naised rõhutavad rohkem kunstiteose dekoratiivset väärtust.

— Kas oli märgata veel teisigi erinevusi meeste ja naiste vastustes?

— Huvitaval kombel olid mehed võimelised paremini end väljendama, sõnade abil selgeks tegema, mida kunstiteos neile pakub. Naised piirdusid pahatihti väga üldsõnaliste väljendustega nagu "meeldiv värv" jne.

— Millega seda seletad?

— Seletaksin seda meeste üldiselt kõrgema haridusliku tagapõhjaga.

— Oli Sul ka eestlasi küsiteldavate hulgas?

— Ja.

— Kas nende vastused erinesid kuidagi rootslaste omadest?

— Nendes perekondades esines eesti kunstnike töid, Wiiraltit, Leitut, Talvikut j.t. Kui rootslastel domineerisid õlimaalid, siis eestlastel esines suhteliselt rohkem graafikat ja akvarelli. Ka polnud nende seinad nii üle kuhjatud piltidega.

— Kas said vastuse oma probleemile, miks inimesed kunsti ostavad?

— Kõik teosed ei olnud kaugeltki mitte ostetud: oli päritud, kingitusena saadud, loteriil võidetud, enese või oma perekonnaliikmete poolt maalitud töid. Ostetud oli küllaltki imponeeriva summa eest, keskmiselt 3000 krooni eest perekonna kohta (670 kroonist 7050 kroonini).

— Asetan siin küsimuse teisiti: miks inimesed riputavad pilte oma kodu seintele?

— See minu väike uurimus ütleb, et põhjuseks on esiteks tahe millegagi täita oma tühje seinu, teiseks vajadu-vajadus tunda rõõmu millegi väärtusliku omamisest, kolmandaks tahe kaunistada oma ümbrust (mis pahatihti kujuneb ülekuhjatud "väljanäituseks"), neljandaks vajadus lasta silmal puhata meeldival objektil, mis rahustab, stimuleerib või annab ruumi fantaasia lennule, viiendaks on kunst omanikule teetähisteks; pildid meenutavad kohti, kus elatud ja inimesi, keda kohatud; annavad kindlusetunde ja kuuendaks tõstab kunst seintel omaniku "staatust", parandab seltskondlikku positsiooni. Ja lõpuks: kõige muu kõrval võib kunsti ostmine olla ka kapitali investeerimine.

— Säärane uurimus tuleks läbi viia ka eestlaste hulgas — huvitav, kas tulemused oleksid samad?

— See oleks tõesti huvitav ülesanne.

Intervjueeris: HELI REBAS

Mitmekultuurilisuse nõukogu Kanadasse

OTTAWA (VE) — Kanada rahva koostises hakkab n.n. kolmanda elemendi kaal (inglise ja prantsuse kõrval) end tugevasti tund andma. Selle elemendi silmapsitvamaks ja mõjuvamaks saavutuseks on nüüd mitmekultuurilisuse rahvusliku nõukogu loomine Kanada valitsuse juurde ja ühe ministri määramine (dr. Haidasz'i) selle rakendamiseks.

Nagu peaminister oma kirjas keskorganisatsioonidele märkis, on sellega nõukogu eesmärk "kindlaks teha kõikide kultuuriliste gruppide vajadusi maa mitmetes regioonides ja hankida nõuandeid Kanada igasuguse rahvusliku tagapõhjaga gruppide praeguste ja tulevaste mitmekultuuri kavade teostamiseks valitsuse poolt."

Peaministri kava järele koosneb nõukogu määratud liikmetest (mitte delegeeritud), kes peavad sidet oma ühiskondadega ja oleksid kodus etnilis-kultuuriliste org-idega ja nende probleemidega, kusjuures 80 prots. esindaks neid gruppe ("kolmandat elementi"), kuna 20 prots. kuuluks inglise ja prantsuse ühiskondade esindajatele.

Rahvusgruppide juhtivad orgid on juba asunud soovitama omapoolseid kandidaate nõukogu koosseisu.

Eesti Liit Kanadas esitab dr. Karl Auna ja Roman Toi kandidatuurid.

Tervitus Kanadast

EPL teatas hiljuti Kanadast Eesti Päevade Peakomiteelt Rootsi lähetatud päevadel kasutatud sinimustvalgest lipust, mille sümboolseks vastuvõtuks on eesti ühiskond siin Rootsis. Nüüd saabus ka läkituskiri Vabariigi aastapäeva kuupäevaga ja adresseeritud Eesti ühiskonnale Rootsis:

Ülemaailmsed Eesti Päevad Torontos 1972 olid esimeseks maailmajagusid, sugupõlvi ja tegevusalasid ühendavaks eestlaste suurürituseks.

See kokkutulek kujunes võimsaks demonstratsiooniks meie elujõule ja manifestatsiooniks vabadusele.

Osavõtjate ühise tundejõuga kirjutati Eesti vabaduse- ja eestluse elumõtted meie uljalt lehvivatesse rahvuslippudesse millede all sammusid ka esindajad teie eesti ühiskonnast.

Kõrgelt hinnates teie kõikide panust Ülemaailmsete Eesti Päevade läbiviimisel on meil au üht neist ajaloolistest lippudest teile läkitada kui tõendit meie eestlaste ühtekuuluvusest ja kui sümbolit meie rahvusliku vabadusvõitluse jatkuvusest.

ÜLEMAAILMSETE EESTI PÄEVADE PEAKOMITEE

ROBERT KREEM esimees
MALLE LAANSOO peasekretär

Lennukikontrolli tulemusi Saksas

FRANKFURT — Frankfurti lennuväljal on eelmise aasta jooksul reisijatelt ära võetud suur hulk tulirelvi ja muid mõrvariistu.

Politseivõimud on konfiskeerinud 1376 mitmesugust tulirelva, 3373 noga, tuhandeid kumminuie ja kasteete, 157 pisargaasipüstolit, 24 kasti pisargaasi ja ühe harpuuni.

Akad. eksamid

Toronto ülikooli kehakasvatusosakonna lõpetas BPHE kraadiga **Anu Pettai-Marley**, sünd. a. 1950 Göteborgis.

Toronto ülikooli töö- ja füüsilise teraapia alal lõpetas **Liina Reinhold-Veer.**

Kohalik elu

STOCKHOLM

Filatelistide koosolek

Eesti Filatelistide Ühingu peakoosolek toimub neljapäeval, 1. märtsil kl. 18.30 Eesti Majas, Wallingat. 34. Päevakord on liikmetele kätte saadetud koos kutsega.

Gaideri-päevad Göteborgis

3. ja 4. märtsil kogunevad Göteborgis Gaider-kogu liikmed üle Rootsima, et pidada oma järjekordseid Gaideri-Päevi. Selline kokkutulek on saanud meeldivaks tavaks gaidluse vanemaile juhtidele — paljudele neist ainukeseks isikliku kontakti-pidamise võimaluseks.

On ju liikmeid laiali üle pika Rootsimaa — mitmed kohtades kus puudub eestlaskond ja võimalus gaidlusele kaasa lüüa. Kuid — Gaideri-Päevad on saanud ajaks, kus kõik, kes elavad laiali-hajutatuina, saavad kokku tulla, süvenedada sõprussidemeid ja meenutada endisi kauneid mälestusi gaidluse teel. Siis tunnetatakse, et on side mis kõiki meid ühendab. Kuid tehakse ka tõhusat tööd — peetakse Gaideri-Kogu Peakoosolek ja seatakse sihte uuteks ülesanneteks. Eriti nüüd, kus ees ootamas skautluse suursündmus — Metsakodu Maailmalaager 1875.

Gaideri-Päevadel esineb huvitava ettekandega ngdr Helgi Laussen, andes kilde ja mälestusi-muljeid oma 3-aastasest tööperioodist Abessiinias.

Gaideri-Päevad toimuvad Göteborgi Eesti Majas, IV korrusel, algusega kell 15.00 laupäeval, 3. märtsil.

†

Vaikselt uinus meie ema, ämm ja vanaema

Jenny Auguste Pölde

n-na Oja

Sünd. 21.2. 1887 Arulas
Surn. 22.2. 1973 Tartus

Mälestavad sügavas leinas

MIKK ja LAGLE
MARI-ANN ja JAAN MIKK

†

Uinus igavesele unele meie armastatud öde, meheöde, tädi ja sugulane

LINDA LILL

(N-na Sepa)

Sünd. 27.3. 1901 Tartus
Surn. 24.2. 1973 Stockholmis

Sügavas leinas

ELMAR ja ERNA
TOOMAS, EVA ja ANNELI
ILMAR PEREKONNAGA
VIVI PEREKONNAGA

Matusetalitus toimub reedel, 9. märtsil kell 12.30 Heliga Korset kapellis Stockholmis Metsakalmistul.

Leinateateid

Rakveres suri 2. veebruaril 1973 Vabariigi-aegne põllumees Jaan Vaher, sündinud 28. juunil 1883 Avinurmes. Oma nooruses Taanis Lollandi saarel asuvas põllutöökoolis õpitud põllumajanduslikku haridust kasutas ta E.V. maareformi perioodil Rakvere ringkonna riigimaade valitsejana ja hiljem oma asundustalus.

EPL-i koheldi

Algus lk. 1

hendama, et taotlus on tagasi lükatud selle pärast, et ajaleht ei ilmu rootsi keeles. ainuke, mida hetkel võiks loota, on see, on otsus muudetakse ja see nii ei oma prejuditseerivat iseloomu, mis näiteks võiks takistada Ruotsin Suomalainenit taotlemast sama toetust.

Samal konverntsil on Invandrarutredningeni esindaja (sekretär) büroodirektor Jonas Widgren rootsi poolelt oma ettekandes samuti puudutanud Rootsis ilmuvat eesti ajakirjandust ja märkinud, et neid on tervelt 7, millistest TS-kontrollitud tiraazhiga Eesti Päevaleht-Estniska Dagbladet on suurim. Widgren tähendas:

— Sellega ühenduses tahaksin isikliku scisukohana rõhutada, et minu arvates Presstödsnämndeni hiljutine Eesti Päevalehe produktsioonitoetuse-taotluse tagasilükkamine on otse vapustav etniline ja kultuuriline diskriminatsioon. Ajaleht täidab kõik need nõuded, mis kehtivad toetuse kohta — ainukeseks tõenäoliseks põhjuseks produktsioonitoetusest keeldumiseks paistab olema asjaolu, et see ei ilmu suurühiskonna keeles, "ausas" rootsi keeles.

Invandrarutredningeni esindaja naelutab kinni, et rootsis asuvate vähemuste juures ei esine peale Eesti Päevalehe ühtki teist töölist päevaajakirjanduse-tüüpi väljaannet. Rootsi ühiskonna asjaks peaks olema leida nüüd teid, millistes vormides toetust saaks anda vähemastele selles osas. Widegren jutustab, et ta on äsja Kanadas tutvunud sealse mitmekultuurilisuse-poliitikaga, kus leitakse, et vähemused peavad edasi elama kultuuri kandvate gruppidena ja kus seepärast antakse teatud toetust ka etnilisele pressile.

Ta tuletas sealjuures meele, et Rootsi just praegu tunneb suurt huvi rootsi väljarändajate ajalehtede toetamiseks Ameerikas, mis on südamelähedane kõigile rootsi rahvaesindajatele. Ta leiab, et see südamelähedus peaks nüüd peegelpildis peaks samal määral hõlmama ka Rootsis asuvate etniliste vähemuste ajakirjandust.

Unustatud...

Algus lk. 1

20 000, sama palju MVD poolel. Kuid Vabastusarmee kriipsutab alla, et ajavahemikul 1945—50 hävitas LFA vähemalt 80 000 MVD sõdurit. Lisanduvad ohvrid eraisikute hulgas.

LFA vastu võitles teatud perioodidel mitu MVD diviisi. Samad diviisid viisid muuseas läbi massilise deportatsiooni. Neid juhtis Suslov, praegu Kremli juhtiv ideoloog ning kindral Kruglov, Berija järglane MVD ülemana.

LFA omas väga hästi organiseeritud tsiviilhalduse. Teadaolevalt tegutses veel ajavahemikul 1950—51 puhtakujuline valitsus, mis trükkis illegaalseid ajalehti ja andis välja seadusi. Näiteks väljastati eriti range alkoholivastane seadus.

On selge, et LFA tegevust toetas rahva enamus, muidu poleks niivõrd pikka aega kestnud võitlus üldse olnud mõeldav. Eriti kui väljaspoolt Leedut ei saabunud mingit abi. Ei materiaalset ega moraalset.

UKRAINA

Analoogiline võitlus toimus Ukrainas. Pärast Hitleri sissetungi esines piiratud koostöö natsistidega, kuid see ei omanud mingit tähtsust. Õige vastupanu oli suunatud nii N. Liidu kui Saksamaa vastu korraga. Moodustati vabastusarmee UPA (Ukrainska Povstanska Armija).

Arvestati, et käimasolevas sõjas väsivad nii venelased kui sakslased ja et lääneliitlased sel juhul teostaksid dessandi Musta Mere rannikule. Selles olukorras oleks UPA võimu üle võtnud ja ajanud nii saksa kui vene okupandid maalt välja. Lõppsiht iseseisvus, nagu see lühemat aega oli Esimese maailmasõja lõppfaasis.

Võitlustegevus toimus suuremalt osalt Ukraina lääneosas, kusjuures 1945 tegutses UPA-s umbes 20 000 teriljasõdurit. Veel 1949 värvati UPA-sse uusi sõdureid. Vabastusarmee vastu võitlesid muuseas poola üksused, vahetevahel kuni viie diviisi tugevuses.

Muidugi ka MVD üksused, kelle meetodid oli jõhkrad. Teatud MVD üksusi riietati UPA vormidesse, misjärele need põletasid ja rüüstasid Ukraina külades. Eesmärgiks oli vaenu tekitamine UPA vastu. Kõik, keda kahtlustati UPA aitamises, hukati või deporteeriti.

Ka Ukrainas kestis geriljategevus kaua. Veel 1956 manitsesid kohalikud lehed sovjeti-vastaseid partisaniüksusi kapituleeruma.

POOLA

Kommunismivastast võitlust esines pärast N. Liidus armeede sissetungi ka Poolas. Eriti kui selgus, et Stalinil polnud mõtteski kehtestada demokraatlikku korda. Kavas oli hoopis Poola sovjetiseerimine.

Geriljavõitlus Poolas kujunes aga üsna ühiajaliseks. Kaotuste kohta usaldatavaid andmeid ei ole. Ametlikud Poola ringkonnad ütlevad aga, et ajavahemikul 1945—48 langes võitlustes partisanide vastu 1300 armeesõdurit ja 3000 julgeolekuteenistujat. Partisanide kaotused langenute näol oli 4500 meest.

Vähem ofitsiaalsed allikad Poolas aga nendivad, et kolme aasta jooksul kaotas kommunistlik pool 30 000 armeesõdurit, pluss 3500 parteilast ja julgeolekutseenistujat. Surmasaanute hulgas oli muuseas kaitseministri esimene abi.

Kokkuvõttes märgib Carl Bildt, et partisanivõitlused Leedus, Ukrainas ja Poolas polnud kindlati mitte ainsad Sovjeti võimupiirkonnas. Kuid need olid kõige ulatuslikumad. Et aga kümned tuhanded inimesed nii ühel kui teisel poolel kaotasid elud, on täiesti selge.

Tänapäeval on maailm unustanud UPA, LFA ja teiste vabastusorganisatsioonide võitlused. Ja kui praegu on olemas sadu raamatuid, mis käsitlevad näiteks Che guevara võitlusi Boliivias, on vaevalt olemas paarkolm sellist, mis nimetavad neid lahinguid idas, mis nõudsid rohkem inimelusid kui kõik teised tänapäeva vabastusliikumised kokku.

TV Torsdag

Skol-TV:
9.45—9.55 **Was gibt's?** Högstadiet.
10.10—10.30 **Att vara människa.** 2. Eva ung hemmafru i förort. Högstadiet.
11.00—11.15 **En francais.** Färg.
Skol-TV:
12.20—12.40 **Matematik åk 5.** 2. Matematik i trafiken. Mellanstadiet.
16.50—16.50 **Benny.** Färg. 3. Benny och busiga Kurt.
17.00 **VM i konståkning: paråkning.** Färg. Repris.
17.55 **Meddelanden.**
18.00 **TV-nytt, väder.**
18.05 **Ventilen.** Färg.
18.30 **Halvsju.** Färg.
19.20 **Allskköns musik.** Färg. Medverk. Margareta Meyerson, Arne Hasselblad, Lisa Linn, Bröderna Ferm, Blåskvintett 65 och Henk de Koster. Värdar: Svante Milles och Arne Ericsson.
20.10 **Othello.** Färg. Rysk filmatisering av Shakespeares drama. Regi: Sergej Jutkevitj.
I rollerna: Sergej Bondartjuk, Andrej Popov, Irina Skobtseva, V. Sosjalskij, E. Vesnik, A. Maksimova, E. Teterin, M. Trojanovskij, A. Kelberer, N. Brilling.
21.09 **Aktuellt med TV-nytt.**
21.30 **Väder.**
21.35 **Othello,** forts. Färg.
22.30 **TV-nytt, väder.**
22.35—23.35 **VM i konståkning: Damernas fria åkning.** Färg. Bengt Grive.

TELEVISION 2

Förskoleprogram:
17.00 **Om — en vanlig natt.**
17.25 **TV-nytt, väder.**
17.30 **Hinku och Vinku** — två små grisar. Färg.
17.35 **Lille Botvid.** Färg.
17.45 **Balthazar.** Färg. Flygande Fabian.
18.00 **Vetenskapens värld.** Om de första operationerna under akupunkturbedövning som gjorts på ett svenskt sjukhus. Forskare och patienter berättar om hur de upplever akupunkturen. **Medverk.** bl a professor Martin Holmdahl. Programledare: Bo G. Eriksson.
18.30 **Hem ljuva hem.** Färg. 7. Fordon efter person.
18.55 **Gomidda.** Färg. Hatte Furuhagen och Magnus Härenstam lagar äggrätter för matroade.
19.20—19.30 **Sydnytt.**
19.20—19.30 **Västnytt.**
19.20—19.30 **Bergslagsnytt.**
19.20 **Riksblandning.**
19.30 **Rapport med TV-nytt och väder.**
20.00 **Krig och fred.** Färg. 6. En stupad återvänder.
I rollerna: Angela Dopn, Anthony Jacobs, Alison Fraser, Sylvester Morand, Morag Hood, Anthony Hopkins, Fiona Gaunt, Donald Burton m fl.
20.45 **Minns ni Mosebacke monarki?**
21.00 **"Som att sända kuvert utan adress"** — finskt program om och med Karl Vennberg.
21.45 **Sportnytt.**
22.10 **TV-nytt, väder.**
22.15—22.45 **Den lille stormästaren från Arboga** — film om den unga schackstjärnan Ulf Andersson.

TV Fredag

Skol-TV:
10.00 **Switch on! 21.** Lågstadiet.
10.10 **Sju gissel.** 2. Naturkatastrofer. Gymnasiet.
Förskoleprogram:
10.30—10.50 **Om — en vanlig natt.**
11.00—11.20 **Spela gitarr.** Färg.
11.30 **Tapahtumia.** Aktuellt magasin för finskspråkiga.
Skol-TV:
12.00—12.15 **I Sverige idag.** 2. Vad får vi för våra skattepengar? Lågstadiet.
13.10—13.20 **Föremålen berättar åk 4.** 4. Borgen. Mellanstadiet.
13.35—13.55 **Naturkunskap åk 1.** 12. Information och kommunikation. Gymnasiet.
Förskoleprogram:
14.30—14.50 **Om — en vanlig natt.**
16.30 **Sjörövar-Sally.** Färg.
16.45 **VM i konståkning: Damernas fria åkning.** Färg. Repris.

Noor eesti rekordujuja Austraalias

SYDNEY (EPL) — Jaanuaris peetud NSW osariigi meistrivõistlustel Austraalias kustutas 16-aastane eesti ujuja John Külasalu 200 m vabaujumises Austraalia noorterekordi, mille omanikuks oli juba seitse aastat hästituntud Mike Wenden. Külasalu ajaks märgiti 1.58,6.

Veebruaris peeti kogu mandri meistrivõistlused Sydneys, millised olid ühtlasi kvalifikatsioonivõistlusteks septembris peetavate maailmameistrivõistlustele. Külasalu tuli oma erialal teisele kohale, jättes neljandaks just M. Wendeni.

17.25 **Tapahtumia.** Aktuellt magasin för finskspråkiga.
17.55 **Meddelanden.**
18.00 **TV-nytt, väder.**
18.05 **Presskonferens.** Färg.
18.30 **Halvsju.** Färg.
19.25 **Du är mitt äventyr.** Färg. Svensk filmkomedi från 1958 med Sickan Carlsson och Gunnar Björnstrand. Regi: Stig Olin.
21.00 **Aktuellt med TV-nytt.**
21.30 **Väder.**
21.35 **På luffen i Rumänien.** Färg. Lasse Holmqvist i Bukarest — östvärldens Paris.
22.15 **TV-nytt, väder.**
22.20—23.20 **VM i konståkning: Isdans.** Färg. Bengt Grive.

TELEVISION 2

17.25 **TV-nytt, väder.**
17.30 **Hinku och Vinku.** Färg.
17.35 **Lille Botvid.** Färg.
17.50 **Balthazar.** Färg. Musikern Koko.
18.00 **Fredax.** Färg.
18.30 **Häxkonstaplarna** — fransk äventyrsunderhållning. Färg.
19.20—19.30 **Bergslagsnytt.**
19.20 **Riksblandning.**
19.30 **Rapport med TV-nytt och väder.**
20.00 **Kram, Ann-Margret.** Färg. Musikalisk hälsning från Hollywood och "Djuret" Ann-Margret. Medverk. bl a Dean Martin och Lucille Ball.
20.45 **Birgitta Andersson läser Dorothy Parker.** Ur novellsamlingen Levande begråtna.
21.00 **Houdini — utbrytarkungen.** Färg. Hårt bunden, iförd tvångströja eller inlåst i en låda och kastad i sjön — hur man än sökte hålla Harry Houdini fängslad lyckades han alltid komma loss. Han blev en av de stora cirkusattraktionerna under de första årtiondena av det här seklet.
21.50 **TV-nytt, väder.**
21.55—22.40 **Nordisk teatervecka: Hjälp** — norsk föreställning av Hansmagnus Ystgaard och Egil Kolstö. Är det fråga om "hjälp" när folk tvingas flytta till storstäderna i stället för att grundlagsinvesteringar och hjälpprogram kommer de arbetssökande tillgodo på deras egen hemort? Regi: Egil Kolstö. Medverk. Erik Öksnes, Bente Börsum, Gerdi Schjelderup.

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist

Begravnings & Eldbegängelsebyrå

Mariatorget 1
116 48 STOCKHOLM
Tel. 44 80 07, 44 80 98

Eriala:

Eestikombelised matusetalitused

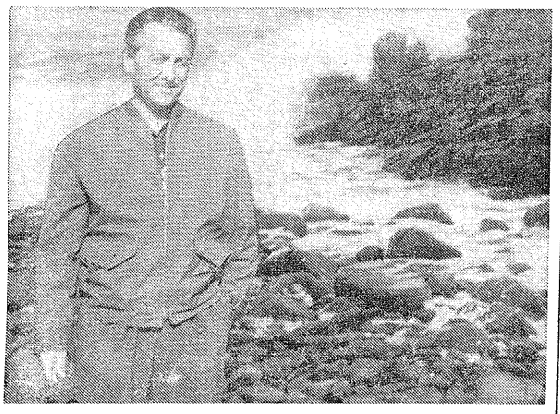
Ööpäevane valvekord

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

ÜHEKSAS LEND

Bernard Kangro Kattviki rannas Båstadis, kus ta sageli oma loominguperioodidel viibib.

Bernard Kangro: Öö astmes X. Romaan. Eesti Kirjanike Kooperatiiv, Lund, 1973.

Bernard Kagnro romaan "Joonatan, kadunud veli" (1971) oli möeldud tr.loogia esimese osana. Selles jutustatakse, kuidas turistina kodumaale reisinud pagulane Joonatan ilma loata edasi sõidab ühte väikelinna, seal koolivendi kohtab ja osa võtab oma lennu kokkutulekust ühes restoranis kolmkümmend aastat pärast gümnaasiumi lõpetamist. Joonatani kokkusaamised seitsmeteistkümne koolivennaga, kel kõigil on erinev päritolu, iseloom, elukutse ja käekäik, annavad autorile suurepärase võimaluse kajutada diktatuurrezhiimi toimet inimeste välisesse ja sisemisse elusse. Romaan lõpeb sellega, et üks kokkutulekust mitte osavõtnud koolivend laseb kelneril Joonatani öisest pidulauast ära kutsuda ja viib ta ühele järvesaarele, et teda võimalikust hädaohust päästa.

Teine osa, "Öö astmes X", kujutab koolivendade reageerimist Joonatani kadumisele. Selles olukorras on loomulik mõtelda, et Joonatan viidi võimude poolt ära. Mis temaga niisugusel korral juhtub? Miks ta üldse tuli? Kas temaga kokkusaamine võib kujuneda hädaohtlikuks?

Esimeses osas oli pearöhk Joonatani isiku üleshitamisel. Joonatan oli kodumaale läinud, et omaenese jägi ajada, oma kunagist mina taaselustada. Autor kasutab materjaliks koolivendade mälestusi Joonatanist. Nendest enestest kuuleme peamiselt väliseid seiku, niivõrd kui nad neid Joonatanile jutustavad.

Nüüd teises osas on autor loobunud sündmustiku esitamisest kolmandas isikus ja laseb igas peatükis eri mehel jutustada minavormis, mis juhtus pärast Joonatani ärakutsumist. Jutustused on nagu sisemonoloogid, mõeldud ainult jutustajale enesele, seega siirad. Nad paljastavad nüüd sügavamas kihis, õigupoolest kõige sügavamas, tegelasi, keda õppisime tundma triloogia esimeses osas.

Kuna neid on palju, siis tuleb soovitada esimene osa uuesti läbi lugeda või vähemalt käepärast pidada, et igast tegelasest täispilti saada. See on väga oluline, sest teose peasihiks näib olevat iga tegelase kaudu valgustada, millisel määral valitsev kord mõjustab inimese välist olukorda, käitumust ja pikapeale kogu tema iseloomu.

Meil onpalju kirjutatud ja kõneldud "700 aasta" jälgedest meie rahva hingeelus, nende aegade märke on ju ka rahvaluules. Kangro tahab näidata, kuidas sunduse ja hirmu all elamine üht rahvast moraalselt laostab. Selle probleemiga on tegelnud ka Voldemar Õun.

Kangro võtab küsimuse põhjalikumale, mitmekülgsemale ja detailsemale vaatlusele, esitades oma paljude tegelaste kaudu rohkesti näiteid.

Joonatani-lugudes on ka teisi teemasid: ühe generatsiooni (tõenäoliselt autori oma) noorus mälestused, kunagised unistused, kujutlused ja vahekorrad; suuresti erinevad pildid meist teiste teadvuses. Kompositsiooniliselt katsetatakse mitmesuguste võtetega, et inimesele võimalikult lähedale pääseda.

Kirjanduses vajaliku elupildi tihendamise tähe all on Joonatani kadumise ajaga ühendatud ka üks teine dramaatiline sündmus. Keskkomitee oma tormilises arengus on otsustanud toime panna rea ümberpaigutusi riigi ja partei aparaadis. Otsused jõustuvad samal ööl ja tabavad ka neid 9. lennu liikmeid, kes on seni kõrgeil kohtadel olnud. See motiiv suurendab sündmustiku põnevust ja näitab ühtlasi seda ebakindlust, mida kõigil ametikohtadel tuleb tunda.

Kangro miimes varasemas teoses ("Taeva võtmed", Tartu-sari) segandub realistlikku olukorda müstilisi seiku. Tartu-romaanides kerkib aegajalt esile salapärane vanahärra Pernambuk. Joonataniugudes esineb mees, keda kutsutakse Jeesuseks tema sarnasuse tõttu piltidega Jeesusest. Ei või muidugi kindlasti teada, milleks see Pernambuk või milleks see Jeesus. Pernambukki võib mõneti võrrelda Mefistofelesega Goethe kujutuses ("Ma vaim, kes eitab alati").

Negatiivsuse sümbol järelikult. Kõigil tegelastel, kogu maal ja rahval ju lähebki halvasti. Jeesus näib peaaegu mingi kaitselmusena. Ta on nagu Joonatani ja tema sõprade teenistuses heas mõttes. Võib-olla on tema siis positiivsuse sümbol, näitab autori usku, et "veel pole kadunud kõik", et "kuskil on keegi valvel", nagu need tuntud ütlused kirjanduses kõlavad, mingi kaitsevaim, rahva hea haldjas.

Ei ole muidugi võimatu, et autor on kasutanud neid kujusid ainult südmustiku huvitavamaks tegemiseks või ka rõhutamiseks, et tegemist on ilukirjandusliku teosega, tõelisuse kunstilise ümberkujundamisega, piiride avardamisega, uute perspektiivide näitamisega, vaba fantaasia lennuga.

Lugejad kalduvad ja tihti ilukirjandusest otsima tegeliku elu reportaazhi ja küsivad, "kas see ikka tõesti nii oli". On võimalik, et Kangro oma kummaliste kujudega tahab võidelda kunstilise loomingu vabaduse eest.

Triloogia senised kaks osa on ehitatud ühiskondlik-poliitiliste olukordade ja individuaalse välise ning sisemise hoiaku koosmängule, vaatlevad selle koosmängu tagajärgi mitte ainult jooksvalt ja juhuslikult, vaid ka pikemas perspektiivis, kogu rahva psüühilise kujunemise seisukohalt, ühendavad tõelist ja unistuslikku. Huvitav ja oluline kombinatsioon

HELMI ELLER

● Rootsi Põllundusakadeemia juures tegutseva töögrupi liikmeks, milline määrab taimetitainete uurimisülesandeid, on prof. Hans Nömmik.

Jääpurjetajad Eestist USA-s

NEW YORK (VES) — Rahvusvahelise jääpurjetajate klubi kutsel saabus möödanud nädala kolmapäeval USA-sse jääpurjetajate meeskond okupeeritud Eestist, et võtta osa jääpurjetamise maailmavõistlustest. Okup. Eesti jääpurjetajad on parimad N. Venes ja peavad muidugi esindama N. Venet.

Kennedy lennuväljalt toodi eesti jääpurjetajad Red Banki, kus nad olid sealse jääpurjetajate klubi külalised. Võistlused pidi toimuma Navesink jõel New Jerseys, kuid kuna soojade ilmade tõttu jõel ei olnud jääd, toimuvad võistlused Cass-järvel Michiganis.

New jersey ajalehed toovad pilte saabunud meeskonnast, kus märgitakse ära, et N. Vene võistlejad on eestlased, pärit Eestist. Meeskonna juhiks on Urmo Kala, kes on Eesti Spordikomitee asepresident, ja treeneriks tütarlaps — Maada Imelik. Võstlejad on Ain Vilde, Helmuth Leppik ja Endel Vooremaa. Maada kohta öeldakse, et ta kuulus 1954-1958 N. Vene korvpallimeeskonda ja on nüüd tähtis spordifunktsionäär — Spordikomitee peasekretär. Seega on kolmel võistlejal kaasas kaks mõjukat funktsionääri.

Eesti jääpurjetajad võtavad hiljem osa ka võistlustest Kanadas.

Ühisreis Ameerikasse Juuni lõpul

Ühisreisi eestlastele Ameerikasse korraldab juunikuu lõpul Nyman & Schultz koostöös Eesti Päevalehega. Võimalus on sõita nii New Yorki, Torontosse kui Montreali, samuti korraldatakse kohapealsed reisid, kui neid vajatakse kogu Põhja-Ameerika ulatuses. Reisi hind tuleb soodne. Kuna 1. aprilliks selguvad uued tariifid ,mis on odavamad senistest, siis selgub lõplik hind selleks ajaks. Esimeses järjekorras tuleb seepärast selgitamisele, kui suur on huvi reisi vastu ja kui palju sõitjaid võiks arvestada — mida suuremaks kujuneb grupp, seda soodsamaks kujuneb hind.

Palume kõiki, kes on huvitatud reisimisest juuni lõpus, oma huvist teatada Eesti Päevalehele, aadr. Box. 667, 10[illegible] 29 Stockholm 1 või telefonil 08/21 84 46. Teatamine ei ole mingil viisil siduv ja mõeldud ainult võimaliku reisijate arvu teada saamiseks.

Viie Hollandi lehe intervjuud Küngiga

ROTTERDAM (EPL) — 18. jaanuaril avaldasid viis Hollandi päevalehte: "Trouw" Amsterdamis, "De Rotterdammer" Rotterdamis, "Nieuwe Haagsche Courant" Den Haagis, "Nieuwe Leidsche Courant" Leidenis ja "Dordtse Dagblad" Dorderichtis intervjuu Andres Küngiga. Intervjueerija oli Jaap den Boef. Artiklile: "Jaap den Boef'i jutuajamine Eesti tundja Andres Küngiga. Balti riigid unustushõlmas" on juurde lisatud kaart Balti riikidest ja Tallinna foto.

J. den Boef kirjutab Balti riikide olukorrast enne II Maailmasõda ja viisist kuidas Eesti, Läti ja Leedu sattusid Nõukogude Liidu mõjupiirkonda ning sellest kuidas II Maailmasõja lõpupoole juba tõsiselt haige Ameerika president Roosevelt'i ja Stalini vahelise sõpruse tagajärjel Balti riigid anastati Nõukogude Liidu poolt. Ta võrdleb Balti riikide olukorda Tshehhoslovakkia ja Soome omaga, leides, et nendest siiski kõige halvemas ja raskemas olukorras on praegu Eesti, Läti ja Leedu.

Andres Küng jutustab venestamise ohust Eestis, venelaste sissevoolust Balti riikidesse ja majandusliikest probleemidet nendes riikides. Juttu on Venemaalt Eestisse tulnud eestlastes ja ka sellest, kuidas need "jeestlased" on hädas eesti keelega. NÄitena on toodud parteisekretär Käbin, kes laulupeol noori tahtis tervitada sõnadega: "kallid sõbrad," kuid sellest tuli "kallid seebrad".

Andres Küng oma intervjuus nimetab ka Ülemaailmseid Eesti Päevi Torontos 25.000 eestlase osavõtul. Ta nimetab Balti organisatsioonidest vabas maailmas m.h. BATUN-i, Kirjeldatakse passiivset vastupanu Eestis, Lätis ja Leedus, ateistlikku propagandat, usklike tagakiusamist ja kirjatsensuuri, raskusi millistega inimestel tuleb võidelda, et Balti riikidest välja saada.

Andres Küng puudutab selles pikas intervjuus kõiki probleeme praeguses Eestis. Artikkel annab hollandlastele ülevaate N. Liidu poolt okupeeritud Baltikumist. See intervjuu on eriti tänuväärne, kuna need lehed ilmuvad viies suures Hollandi linnas ja lehed on suure tiraazhiga. (VBS)

Igale eesti naisele rahvariie!

Esinduse Stockholmi Naisring arutas oma 8. veebruari koosolekul lähemat tegevuskava. Esinaine pr. M. Mamberg informeeris huvist ja vajadusest rahvariide kasutamiseks pidulikel juhtudel. Koosoleku üldiseks arvamiseks kujunes arusaam, et iga eesti neiu ja naine peaks enesele muretsema rahvariided. Lähenemas on ka laulupidu millest rahvariides osavõtt suurendaks peoilu ning looks tõhusama ühistunde.

Naisringi otsuseks kujunes praktilise soov rahvariide populariseerimisele kaasa aidata rahvariide õmblemise kursuse korraldamisega. Koosolekul viibinud pr. A. Kivilo-Gold, ekspert, kes kodumaal töötas Kodumajanduskoja rahvariiete konsulendina, andis nõusoleku olla kursuse juhtajaks. Mitmed daamid kinnitasid kohe oma soovist kursusest osa võtta.

Rahvariide õmblemise kursused algavad esmaspäeval 5. märtsil kl. 18.00 Esinduse ruumes (Sandhamnsgatan 1 — Gärdeti peatuse juures — rong 13, 14). Kursuse hinnaks on 50 krooni. Registreerida Esinduse büroos pr. M. Mambergile, tel. 67 70 53 või 67 70 32. Naisring loodab elavat osavõttu.

Rahvariiete õmblemise vastu on huvi näidanud ka Norrköpingi eesti naised. Pr. Kivilo-Gold on Norrköpingis toimuva kursuse juhatajaks.

Jüri Tarmak loobus USA-st

NEW YORK (VES) — Teatavasti pidi kõrgushüppaja Jüri Tarmak koos venelaste Borzovi, Arzhanovi ja Braginaga võistlema neljal suurvõistlusel USA-s ja Kanadas.

Nüüd on seljataga võistlused 2. veebr. Torontos ja 9. veebr. Los Angeleses. Küll võistles kõrgushüppes venelane Abramov Los Angeleses.

Kuhu jäi Tarmak? Kas pole teda välja lastud ja kas pole viimased leedulaste ärakargamised seda mõjustanud? N. Liidu sportlastel olid ees veel võistlused San Diegos ja New Yorgist. Võimalik, et Tarmak siiski pääseb nendele võistlustele?

Kallaletung Saksamaal

WUPPERTAL (VES) — Saksamaal Wuppertalis toimus röövkallaletung omaaegse tuntud Tartu arsti dr. Krameri tütre vastu, kes kohapeal töötab ravipraktikuna. Minnes koju ühe patsiendi juurest, tungiti talle seljatagant kallale — röövel haaras teda kõrist, kuid daam jõudis appi hüüda.

Kallaletungija haaras seepeale daami rahakoti ja põgenes. Prl. Kramer jäi meelemärkusetult kõnniteele lamama, kust möödujad ta leidsid ja haiglasse toimetasid.

Saksa politseil õnnestus kallaletungija tabada, kelleks osutus üks 20-aastane nooruk.

Kanada toetab võimlemist

OTTAWA (EPL) — Kanada tervishoiuministeerium andis eesti ansivõimlemisklubi Kalev-Estienne'i jubile Evelyn Koopile, kes ühtlasi on Kanada moodsa võimlemise liidu esimeheks, lubaudse, et riik toetab moodsa naisvõimlemise arenemist 10.000 dollariga aastas.

Korraldatakse treenerite kursus ja hakatakse võimlemist levitama üle maa. Maailmameistrivõistlustest Hollandis saavad võimlejad osa võtta riigi summadega 75 protsendi ulatuses kuludest.

LAIAST MAAILMAST

● Soodoma linna Iisraelis on viimasel ajal niivõrd rohkesti turiste hakanud kokku sõitma et Iisraeli turismiministeerium hakkas sinna nüüd ehitama uut luksushotelli. Hotelli nimeks on "Lot".

● Prantsuse keelde on hakanud viimastel aastatel tekkima niivõrd palju inglise keele sõnu, et Prantsusse valitsus alustas nüüd selle vastu võitlust. Valitsuse otsusega ei ole lubatud ametlikes kirjades, aruannetes ega protokollides enam kasutada sõnu nagu "Hit Parade", "zoning", "tanker" jne. Kokku pandi keelu alla 350 anglitsismi.

● Ameerika iseärasuste kohta ilmus äsja raamat (Cockeyed Americana), milles muuhulgas tuuakse valimik kummalisi seadusi, mis kunagi üks või teine osariik kehtima pannud. Mõned näited: Portlandis, Oregenis, on keelatud avalikes käimlates liikuda rulluiskudes, Kentuckys ei tohi naised minna maanteele supeltrikoodes, välja arvatud juhustel, kui nad kannavad keppi käes, Kansases ei tohi seadusе järele süüa pühapäevadel usse, Maines võib naine nõuda kohtu teel tagasi raha, mille tema mees on pokerimängus kaotanud, Põhja-Karoliinas ei tohi elevantidega minna puuvillaistandusse.

● Jacqueline Kennedy-Onassis kaebas kohtusse Itaalia porno-ajakirja kus ilmusid tema alasti fotod, võetud salaja teleobjektiivi abil ühe itaalia fotomehe poolt. Kohus leidis, et Jacqueline süüdistus, nagu oleks tegemist moraalivastaste fotodega, ei vasta tõele. Alastiolek ei ole mingil viisi ebamoraalne, konstateeris kohus ja mõistis ajakirja õigeks, kes protesessiga sai tasuta hiigelreklaami.